

Pagina 2

- ACTUALITATEA PENTRU TINERET
  - Concurs
  - Argeziana
  - Vă recomandăm
  - În librării
- Ce e nou în edituri

- Ce și cit învățăm din viața unei personalități
  - Ion Zamfirescu:
  - „Mi-am cerut, întotdeauna, să cuprind lumea românească în datele judecății mele“

Pagina 3

Pagina 5

- Cronica literară de Al. Piru
  - Valorizarea literescului
- O privire către cei care vin
  - Valentin Silvestru

- Poeme de Dan Rotaru și Florentin Palaghia
- Proză de Gabriel Gafița
- Secvențe lirice — Marcel Ion Fandardac

Paginile 6-7

Proletari din toate țările, uniți-vă!

Scînteia

SUPLIMENT LITERAR-ARTISTIC

tinerețului

Anul VIII
Nr. 8 (335)
12 pagini — 3 lei
Sîmbătă
27 februarie
1988

Tinerete creatoare

Agenda de lucru a tinerei generații, a întregului popor înscrie la loc de frunte noi și tot mai importante izbinzi care vin să se constituie în tot atâtea dovezi grăitoare pentru înaltul spirit de angajare, responsabilitate și dăruire patriotică și revoluționară în care acționăm, într-o indestructibilă unitate, pentru înfăptuirea cu succes a hotărîrilor Congresului al XIII-lea și Conferinței Naționale ale partidului.

Acest climat de muncă și emulație, de dăruire și forță creatoare ține de convingerea noastră cea mai fermă că numai înfăptuind neabătut hotărîrile istoricelor forumuri ale comuniștilor români, orientările și indicațiile de o excepțională însemnătate teoretică și practică ale tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU, ne înfăptuim cele mai luminoase și generoase idealuri și năzuinți, ne înscriem semnătura de onoare în impecabilul front al muncii pentru țară, facem totul, nu precupețim nici un efort pentru ca România socialistă să urce, liberă, demnă și înfloritoare pe noi și tot mai luminoase culmi de civilizație și progres.

Se verifică, o dată mai mult, că la marea școală a muncii pentru țară se călesc și se afirmă caracterele adevăraților patrioți și revoluționari, personalitățile reprezentative ale timpului nostru de glorie.

Așa cum există o școală a muncii, așa există și o neîntreruptă vocație a muncii instituită în școli și facultăți, urmărind să formeze nu numai buni muncitori și specialiști, ci deopotrivă oameni de nădejde, contemporani și făuritori ai celei mai luminoase epoci din întreaga istorie multimilenară a patriei, pe care am înscris-o cu litere de aur în conștiința noastră — epoca inaugurată de Congresul al IX-lea al partidului. În acest amplu și entuziast efort creator, tineretul se regăsește, prin datele sale de esență, angajat în mod profund și entuziast. Nu există domeniu, nu există direcție fundamentală a procesului revoluționar care să nu ne solicite

„SUPLIMENTUL LITERAR-ARTISTIC“

(Continuare în pagina 11-a)

Te mai poți îndoi de primăvară?
Fotografie de VALERIU TANASOF

Ca element al realității și în același timp ca teritoriu al imaginarului, orașul și-a făcut de mai multă vreme intrarea în poezie. În lirica românească citadinismul pare să-și fi tentat chiar pe poezii preeminescieni (Depărățeanu, Asachi, Bolintineanu), care au ținut să fixeze, prin juxtapunerea unor imagini (ce azi ne par destul de stîngace), scene din viața unor orașe prin care trecuseră și pe care le priveau în opoziție cu liniștea vieții patriarhale, pe care nu conțineau să o exalte. Începînd cu „orașul furnicar“ al lui Eminescu filonul citadin capătă extensie, explorarea lui e tot mai mult adîncită în cit azi, la aproape un secol distanță, se poate vorbi de o întreagă tradiție a poeziei spațiului urban.

În prefața antologiei alcătuite de poetul Petre Stoica

(„Orașul furnicar“, Editura Minerva, 1982) criticul Mircea Martin observa în mod cit se poate de judicios că atitudinea cea mai frecventă în perioada de început a citadinismului în poezie este una de neaderență, de res-

urban deține o multitudine de valori expresive, un magnetism special în cimpul căruia sensibilitatea poetică vibrează cu mari amplitudini. Văzut anterior doar ca realitate amenințătoare, aridă și schematică sau ca pretext

— reprezintă un spațiu în care omul de azi trăiește și visează, regăsindu-și — prin inequizabile resurse de adaptare — un echilibru de tip nou, dinamic și plin de frumusețe. Pentru că, într-adevăr, dincolo de aparențele uneori neliniștitoare ale cotidianului urban, pulsează și strălucește o intensă viață adevărată, o puternică și mereu optimistă existență umană, care se cere privită mereu cu vie uimire, cu funciară simpatie. Pentru că, mai presus de elementele civilizației tehnologice, de beton și asfalt, de electronică și mașini automate, de tramvaie și roboți se află omul, această realitate supremă a literaturii și a naturii, căruia îi sint și îi vor fi dedicate toate poemele lumii.

MIRCEA FLORIN-SANDRU

Fulgurări

Murmurul din atrii

țăranul care doarme sub colină
ne e și clasic și universal
are pe piept bujori imbrățișați de tină
și-o carte cu colinde din Ardeal

din fagurul luminii-și trage vița
e bolta universului și cheia
și-a dus în spate neamul și troița
il mai așteaptă-n prag și-acum femeia

a fost și este jarul dulcii patrii
e milenar deși a fost odată voievodul tinăr
dovadă murmurul din atrii
cuvîntul patrie i-e stîncă așezată-n umăr

CONSTANTIN PREDĂ

Fascinația orașului

pingere a urbanului, care e descris nu o dată în culori terifiante, apocaliptice.

Nutresc convingerea că citadinismul în accepția lui integrală capătă organicitate și chiar predominanță în lirica ultimelor promoții poetice. Scriem astăzi despre oraș cum am scris despre pădure și cer, despre mare și păsări, despre imensitatea cimpiei, simțînd că spațiul

pentru reverii idilice, orașul din poezia de azi dobîndește un plus de „naturalețe“, fiind asumat în integralitatea sa, în alcătuirea lui caleidoscopică, în prim-plan situîndu-se, firește, problematica umană, cu multiplele ei fațete și adîncimi. E un univers liric din care se desprinde ideea că orașul contemporan — cu toate relele lui adevărate sau imaginare

Pagina 9

- Dezbaterea noastră: Unde ne sint tinerii istorici literari? (III)

— Participă Valeriu Răpeanu, Ion Simuț, Ion Nistor, Fănuș Băileșteanu și Nicolae Scurtu

POȘTA (NE) SECRETĂ A REDACȚIEI

- „Vorbiri și convorbiri“ cu Lucian Avramescu

Pagina 10

Pagina 11

- Gabriel Garcia Márquez: Dragostea în vreme de ciumă
- Pași prin băutura planetei: Paris, o clipă din eternitate

Tinerete creatoare

(Urmare din pag. 1)

și să nu ne permită, în același timp, să ne manifestăm ca o puternică forță socială, viitorul însuși al națiunii noastre socialiste, avind deplină conștiință a faptului că viitorul nu va arăta altfel decât așa cum îl vom făuri, prin noi și pentru noi, că de temeinica noastră pregătire pentru muncă și viață a generațiilor tinere depinde continuarea cu succes, pe o treaptă nouă, superioară, a grandioaselor obiective cuprinse în Programul istoric de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a Româ-

niei spre comunism. Aceasta impune organizațiilor de tineret și studenți răspunderi noi, exigențe crescînde.

Sub aceste însemne s-au desfășurat recent și lucrările celei de-a XV-a Conferințe a Uniunii Asociațiilor Studenților Comuniști din România care a dezbătut și analizat îndatoririle de onoare ce revin tineretului studios în îndeplinirea obiectivelor strategice de dezvoltare economico-socială a patriei, în vederea traducerii în viață a marilor direcții ale cincinalului 1986-1990 și pînă în anul 2000.

A fost reafirmată hotărîrea fermă a întregii noastre studențime de a munci și a învăța, de a-și pune tot elanul tineresc, întreaga forță creatoare în slujba mărețelor idealuri ale socialismului și comunismului, a îndeplinirii cu succes a hotărîrilor Congresului al XIII-lea și Conferinței Naționale ale partidului.

Așadar, apropiatul început de primăvară găsește țara și pe tinerii ei în haine de lucru, mai hotărîți ca niciodată să se consacre neabătut împlinirii năzuințelor noastre fundamentale de mai bine, mai frumos și mai drept.

ACTUALITATEA PENTRU TINERET

NOTE • INFORMAȚII • MICROINTERVIURI AGENDĂ • AVANPREMIERE • RECOMANDĂRI

Concurs

Consiliul Național al Organizației Pionierilor, Consiliul Culturii și Educației Socialiste, Uniunea Scriitorilor, Uniunea Compozitorilor și Muzicologilor și Radioteleviziunea Română organizează concursul de cîntece și de poezii patriotice pentru șoimii patriei, ediția 1988. Aflat la cea de a treia ediție, concursul, biennial, are drept scop promovarea de noi creații literare și muzicale, cu înalt conținut patriotic și revoluționar, care să contribuie la formarea convingerilor înaintate, comuniste, la educarea omului nou al societății noastre socialiste. Prin conținutul lor, lucrările prezentate în concurs vor oglindi noua etapă de dezvoltare socialistă a patriei noastre și vor contribui la formarea și dezvoltarea la șoimii patriei a sentimentelor de dragoste față de socialism, față de patrie și partid, a respectului pentru tradițiile glorioase de luptă și muncă ale poporului nostru. Concursul se organizează pe două secțiuni: creație literară (poezie patriotică) pentru șoimii patriei; creație muzicală (cîntece patriotice) pentru coruri și grupuri vocale. Concursul este deschis tuturor creatorilor, membri sau nemembri ai uniunilor de creație, ai societăților sau cenacurilor literar-muzicale. Participanții pot să se înscrie în concurs cu una sau mai multe lucrări inedite. Cîntecele vor fi însoțite de partitură, cu sau fără acompaniament de pian, iar textele vor fi prezentate și separat de partitură dactilografiate în 2 exemplare. Tot în 2 exemplare vor fi dactilografiate și creațiile literare (poeziile). Lucrările elaborate vor fi expediate pînă la data de 31 martie 1988, pe adresa: Consiliul Național al Organizației Pionierilor — Comisia Organizației Șoimii Patriei, strada Onesti nr. 6-8, sectorul I, București. Lucrările expediate vor purta un motto și vor fi însoțite de un plic închis, care va purta același motto, în interiorul căruia se va scrie numele și adresa autorului. Se vor acorda premii și mențiuni.

Teatrele și suplimentele

„Luminile rampei” se intitulă suplimentul caletului-program editat de Opera Română din Iași, și Teatrul „Constantin Tănase” din București. Se observă, în ultima vreme, crescînda atracție pe care o manifestă teatrele de profiluri diverse pentru publicarea unor astfel de suplimente, în intenție și, uneori, în realizare ambițioase concurente ale revistelor de specialitate. Motivațiile care determină această avalanșă... editorială diferă de la caz la caz, tot de la caz la caz diferă și calitatea artistică. În context, „Luminile rampei” este un exemplu de reușită. Predomină informația interesantă din lumea muzicii, incitantă chiar, pe alocuri, prin inedit, dar cititorul poate afla și opinii de autentică vibrație intelectuală. Exemple elocvente: însemnările despre muzică ale lui Em. Cioran și gândurile despre Mozart ale lui S. Kierkegaard. În concluzie, deci, suplimentul în cauză — coordonator Stelian Tănase, prezentare grafică și tehnoredactare Gabriel Florea — oferă o lectură plăcută și utilă.

Argheziana

Marti, 23 februarie. Muzeul Literaturii Române a organizat, la Mărțișor, o manifestare marcînd împlinirea a 80 de ani de la apariția „Biletelor de papagal” ale lui Tudor Arghezi.

Cerc literar

Brusturoasa, în județul Bacău, este o comună cu bogată tradiție istorică. Numele-i dat de însuși Ștefan cel Mare, pe cînd domnitorul a hotărît ca pe aceste locuri să se stabilească un corp de oaste pentru apărarea graniței de sud a Moldovei. Există chiar și o legătură a satului cu un moment din evoluția literaturii române: Alexandru Teodoreanu, bunicul scriitorilor Ionel și Al. O. Păstorel Teodoreanu, s-a născut aici. Nu este de mirare, deci, că elevii școlii generale din localitate, sub îndrumarea profesorei Aurelia Atomulesi, au înființat un cerc literar numit „În casa bunicilor”, în cadrul căruia citesc file din jurnalul copilăriei lor fericite, legată de viața nouă a țării. În cadrul manifestării au fost comemorați, totodată, cei căzuți pe aceste meleaguri în lupta pentru neam. (A. Popescu).

Literatura S.F.

Gen mult prețuit de tinerii cititori (ba chiar și de cititorii ajunși la vîrstă „seriozității”), literatura de anticipație își face simțită prezența nu numai prin aparițiile editoriale (cam sporadice acestea!), ci și ca temă de dezbateri în cadrul întîlnirilor dintre scriitori și public. Recent, unul dintre cei mai ferventi și avizați susținători — în teorie și practică — ai prozei S.F., Ion Hobana, a avut un fructuos dialog cu admiratorii genului la Școala generală nr. 118. Cu această ocazie, s-a desfășurat și lansarea cărții sale de curînd ieșită de sub tipar, „Un fel de spațiu”. Tot cu Ion Hobana, și tot despre aspecte ale literaturii S.F., s-au întîlnit și au discutat oamenii muncii de la Întreprinderea „Electromagnetica”. Literatura de anticipație (re)întră, cu drepturi egale, în competiția valorii scriitoricești.

Lecturi fundamentale

„Poezii” de Ion Pillat

Versuri ce mingie și amintesc în permanență de cele fi-rești, de cele străvechi ale firii. Și cu ele deopotrivă un aer de vechime stăruie, de noblețe a fiecărui om, de potolire în suflet, de foc încet și nemuritor. Parcă ar fi o iarbă răsărită în plin noimbră. Sau un stol de păsări călătoare reintoarse la cuiburi în miez de martie. Sau un sat încremenit sub ceruri. Versuri ce picură sentimente adînci, trănice, ce umplu simțirea și, uneori, melancolizează. Poezii de Ion Pillat — un clasic nedezmîntîț. Cu o liniștitoare consecvență, cu o continuă poftă de viață. În „Casa amintirii”, „Visări păgîne”, „Eternități de-o clipă”, „Pe Argeș în sus”, „Limpezimi”, „Satul meu”, „Caletul verde”, „Tărîm pierdut”, „Umbra timpului”, „Cumpăna dreaptă”. Tot atîtea efigii pentru poezii scrise de Ion Pillat, autorul unui atît de baroc și atît de românesc „Calendar al vieții”. Care calendar începe cu... „Mărțișor”. Cităm: „Privești de pe poteca ce urcă-n deal la noi / Din zbor întîia barză cum cade pe zăvol. // Vezi trenul care intră încet de tot în gară / Și omul care sapă, și plugul care ară. // A nins cu nea de floare pe prunii din livezi / Și munții de la Rucăr cu iarna lor îi vezi. // Auzi pe sub podgorii un cîine care latră. / Te simți legat de toate — nu poți urni o piatră. // (...) Ce limpede te cheamă un cuc, o dată, două — / De fiecare dată țî-e inima mai nouă...”.

Ce e nou în edituri

Interlocutor astăzi

Ulpiu Vlad

— Stimate tovarășe director, v-aș ruga să ne definiți, în cîteva cuvinte, Editura Muzicală.

— Editura Muzicală — singura instituție specializată în tipărirea lucrărilor compo-nistice, a cărților de muzicologie, de istoriografie muzicală și folclor, a monografiilor de profil, a altor tematici legate de arta sunetelor — se definește ca un centru de cultură românească socialistă. Îndeplinind sarcini de mare răspundere în promovarea valorilor celor mai reprezentative din creația compozitorilor și muzicologilor din trecut și de azi.

— Ce urmăriți în domeniul cărții de muzică?

— În domeniul cărții de muzică se urmăresc cu prioritate temele majore din largă sferă a preocupărilor muzicienilor noștri privind valorificarea moștenirii culturale românești din toate epocile și afirmarea puternică a fenomenului muzical românesc contemporan. Paralel, Editura Muzicală vine permanent în întîmpinarea dorinței marelui public de cititori de a dispune de cărți pentru educația muzicală, pentru îmbogățirea cunoștințelor de cultură generală și a orizontului său spiritual.

— Planul dvs. tematic cuprinde titluri de mare valoare și importanță muzicală. Din domeniul creației compo-nistice, ce ne puteți propune?

— Din domeniul creației compo-nistice vă propun: Povestea neamului de Sabin Drăgoi, Simfonia a VIII-a de Alfred Mendelssohn, Pie-să pentru orgă de Georg Wilhelm Berger, Simfonia a V-a de Anatol Vieru. Concert pentru saxofon și orchestră de Myriam Marbe, Dialogos. Concert pentru pian și orchestră de Nicolae Brînduș, Album cameral de Ștefan Niculescu, Tudor din Vladimiri, operă de Teodor Bratu, Povestea micului Pan, operă pentru copii de Laurențiu Profeta, Prometeu, operă de Doru Popovici, Trio pentru flaut, clarinet și fagot de Zeno Vancea, Succese ale muzicii ușoare românești, vol. II, Poeme corale de compozitori români inspirate din actualitatea socialistă a patriei.

— Dar în domeniul muzicologiei?

— Și din domeniul muzicologiei vă putem propune următoarele titluri: Muzica românească în istoria culturii universale, de Vasile Tomescu, Hronicul muzicii românești, vol. VIII, de Lazăr Octavian Cosma, Artă și timpul polimodular. Tipologia formelor sonore, de Mihai Brediceanu, Muzicienii din România, Lexicon, vol. I, de Viorel Cosma, Sinteză estetică, de Vasile Donose, Tratat de arta cîntului, de Arta Florescu, Dirijorul George Georgescu, Mărturie în contemporaneitate, Studii de muzicologie și folclor, vol. II, de Emilia Comișel, Mozart, de Ovidiu Varga, Eminescu și Muzica, de Zoe Dumitrescu Bușulenga, Constelația „Madrigal”, de Marin Constantin și Iosif Sava, Timpul muzical, Materie și metaforă, de Adrian Iorgulescu.

— Editura Muzicală conlucrează și cu tinerii compozitori și muzicologi, cu scriitorii și publicisții ale căror creații, afirmăm la rîndul nostru, se bucură de un interes deosebit. Ce aduce ei nou, în editura dumneavoastră?

— Deși în domeniul tiparului elementele de nouitate nu apar cu mare repezițiune, totuși, față de trecut, este vizibilă aria largă de disponibilități pe care o are editura în abordarea unor titluri de mare complexitate și pentru realizarea unei producții de calitate și exigență științifică, în măsură să răspundă cerințelor unei viziuni editoriale moderne.

Convorbire realizată de
ARETA ȘANDRU

— În monografia Liceului „Gh. Lazăr”, pe care ați tipărit-o în 1935, cu prilejul jubileului de 75 de ani ai acestuia, aflăm din fișa dv.: «Ion Zamfirescu. S-a născut la 7/20 august 1907, la Craiova. A urmat cursurile primare la Școala comunală „Triscu”; pe cele secundare la Liceul „Frații Buzzești”. Cum era Craiova vremii? Ce vă leagă, ca stare de spirit, de cetatea Băniei?»

— Bănia, în conștiința mea, se reflectă în chip complex: nu numai ca entitate politico-administrativă în vechea organizare a țării, ci și ca formă de spiritualitate în alcătuirea noastră românească. Îi datoriez îndemnul și inițierea profundă. Recapitulul o seamă de imagini scumpe, în Craiova adolescenței mele: școli vestite, cu tradiție și cu profesori de autoritate; un Teatru Național, minuscul ca proporții față de cel din Capitală, dar ca și acesta stăpânit de sentimentul unei misiuni; revista „Ramuri”, inspirată și patronată activ de N. Iorga; societatea „Prietenii Științei”, grație căreia puteam să-i vedem în carne și oase și să-i auzim vorbind pe mulți dintre cărturarii notorii ai neamului; sala de lectură de la „Așezământul Aman”, deschisă zilnic până la 10 seara pentru noi, liceenii, clienții ei obișnuiți; orașul, cu ctitoriile lui istorice, cu blazonul său de „capitală” spirituală a Țării Românești, cu amintirile din perioada pașoptistă, cu comerțul lui înfloritor, cu intuițiile lui sigure privind procesele dezvoltării noastre moderne ca societate; și, în plus, Parcul „Bibescu”, monument și capodoperă de arhitectură peisagistică, minunat prieten al visărilor și îndrăgostirilor noastre platonice.

Acestea, toate, alcătuiau un climat de promisiuni și solicitări. Adolescența noastră, în acest mediu, căpăta aripi și își simțea curajul de viață.

— Ca student la Litere, în București, v-ați făcut repede remarcat, fiind distins cu unul din premiile anuale, deosebit de prestigioase, ale Universității. Faceți parte dintr-un lot în care figurau: Al. Dima, Al. Elian, Z. N. Pop, Cicerone Theodorescu. Ce v-a spus această distincție?

— Faptul, firește, m-a bucurat. Nu mă manifestasem prin nimic care să iasă din comun. Eram însă un student ordonat, conștiincios, prezent la cursuri și seminarii, cu lucrările de an în regulă și cu examenele trecute la vreme. Prin urmare, aceste trăsături contau. Aceasta mi-a dat un sentiment de încredere. Mă întream în respectul meu pentru ideea de metodă, idee din care mi-am constituit cu timpul un pedestal de viață. Premiul consta dintr-o diplomă și un maldăr de cărți. Mi l-a înmănat N. Iorga, el însuși, pe atunci rectorul Universității. Era întâia oară când dădeam mina cu marele om. Moment ce nu se poate uita.

— Legăturile dv. cu Dimitrie Gusti sînt bine cunoscute...

— Eram în anul al II-lea de studenție, când Profesorul m-a recrutat în echipele de cercetări monografice, el fiind, apoi, și conducătorul științific al lucrărilor mele de licență și de doctorat. De asemenea, Gusti a fost cel ce a prezidat și concursul pentru intrarea mea în corpul didactic universitar.

— Am consultat, pentru pregătirea acestui interviu, la Biblioteca Academiei, și edițiile manualului Elementele de etică, pe care l-ați realizat împreună cu Dimitrie Gusti. Cum a decurs colaborarea cu marele sociolog la realizarea acestei lucrări?

— La un moment dat, materiei filozofice predate în școala secundară i s-a adăugat încă o disciplină: etica. Nu exista, însă, și un manual corespunzător. I-am propus profesorului Dimitrie Gusti să întocmim unul, adaptînd la nivelul liceal implicația etică din sistemul său de gândire. A primit propunerea mea, cu interes pentru faptul în sine și cu bunăvoință față de mine. Am stabilit împreună planul fiecărei lecții în parte. Mi-a încredințat și o seamă de note de curs. În ce privește redactarea, mi-a spus: „...pe aceasta o las la latitudinea d-tale; ferește-te de a fi pedant, această capcană a limbajului filozofic; nu uita că această carte se adresează mai cu seamă celor tineri; ai în vedere, mereu, conceptul de personalitate, fă așa, încît să se înțeleagă că în aceasta, în personalitate, stă principala cucerire și frumusețe umană; pentru rest, mă încred în intuițiile d-tale didactice...”

Cartea a cunoscut, într-adevăr, cîteva ediții. Mulți din cei care au avut-o în mină, își amintesc încă de ea.

— În prefața cărții, declarați: „Intenția noastră a fost de a da la iveală nu o carte de erudiție, ci o carte de chemări la viață. Este concepută și scrisă, de la început pînă la sfîrșit, cu gîndul la tineretul nostru și la misiunea pe care o are de reprezentat în destinul națiunii noastre”. Mai mult încă, în lecția de deschidere, intitulată „Problema morală”, vorbiți incitant despre „mese-ria de om”.

— Formula, într-adevăr, îmi aparține. Incluz în ea vederile mele despre puterea judecării liniștite și a metodei. Aparținem, fiecare, unui cod genetic. Venim pe lume cu un capital de înzestrări naturale. Acestea, ele singure, pot asigura întreaga funcționare a condiției noastre ca oameni? Nu! E nevoie, neapărat, ca acestui fond conge-

nital să-l asociem și trăsături conformate prin propria noastră determinare. Trăsături anume, concepute cu rigoare și răspunderea unui program de viață. Altminteri, umanitatea din noi ar urma să plutească într-un vag vegetativ, fără puțință de a se închea într-o structură morală.

— În recenta dv. carte memorialistică, Oameni pe care i-am cunoscut, afirmați în legătură cu profesorul Dimitrie Gusti: „...tot atîta cit dătoz omului, dătoz și sistemului său de gîndire... Mă refer cu deosebire la două concepte: conceptul de cultură și conceptul de fenomen românesc”. Vă rog să reveniți, o clipă, asupra lor.

— Națiunea — afirmă profesorul D. Gusti — există și se definește fundamental prin capacitatea ei de creație. Principiul examen de viață, pe care o națiune îl are de dat în fața istoriei și a conștiinței universale, constă în puterea ei de-a înscrie valori și cuceriri specifice în dezvoltarea generală a culturii. Să nu confundăm deci cultura, în adevărul ei profund, cu anume derivări ori derivate revendicîndu-se formal de la esența ei!

Tot așa, și în ceea ce privește conceptul de fenomen românesc. De atîtea ori avem tenația să-l privim marginal, învîluindu-l în sentimente și declarații de spirit patriotic. În ambianța creată

lorile ajung să li se adreseze pe limba lor adevărată. Mi-a procurat și voluptatea severă de a rămîne puțin inactiv, nu în vreun sens contemplativ ori reacionar, ci, dimpotrivă, într-unul activ, militant, dispus să se opună judecăților contestate ori unor spectre existențiale la modă.

— În colaborare cu Margareta Dolnescu ați elaborat, în două volume, la Editura Didactică și Pedagogică, un curs de Istoria literaturii universale. Ce dificultăți vi s-au așezat înainte? Vă gândiți la o ediție nouă a lucrării?

— Întreprinderea noastră nu a fost deloc ușoară. Trebuia ca dintr-o materie vastă — literatura lumii de-a lungul vremii — să selectăm, să ordonăm și să rezumăm ceea ce considerăm că poate figura cu folos în pregătirea generală și cultura literară a studentului-filolog. O acțiune didactică, nu mai mult! Dar, tocmai prin aceasta, datorare să stăruie în cumpăniri juste, pe cit cu puțință fără alunecări în preferințe, interpretări și modulații subiective.

Am mers cu tratarea materiei pînă în preajma primului război mondial, la începutul secolului nostru. Editura ne-a cerut insistenț să ducem mai departe lucrarea începută. Colaborarea mea, lector universitar Margareta Dolnescu, s-a asociat acestei insistențe. Al

Ion Zamfirescu

„Mi-am cerut, întotdeauna, să cuprind lumea românească în datele judecării mele”

de gândirea și activitatea profesorului nostru, învățam să nu alunecăm în această simplificare. Dovadă, între altele, rostul pe care înțelegea să-l atribuie cercetării monografice. Și anume: în această monadă socială, care este satul românesc, stăruie elemente de geneză și linii de evoluție capabile să explice apariția și prezența noastră ca popor, ceea ce am înfăptuit pînă acum, de asemenea și cu ceea ce deținem în continuare ca virtualitate istorică și morală.

— Tot în cartea dv. de amintiri povestiți că ați fost o perioadă coleg, în cancelaria Liceului „Mihai Viteazul”, cu Eugen Lovinescu.

— Despre această întîlnire am vorbit pe larg în cartea mea Oameni pe care i-am cunoscut. Mi-ar fi greu să reiau chestiunea, fără teama ca prin repetare să nu-i alterez cumva autenticitatea. Ceva, totuși, trebuie să subliniez încă. Apropiindu-mă de E. Lovinescu, cred că-am putut surprinde în psihologia lui, ca om și cărturar, și alte trăsături decît acelea pe care le lăsa să-i fie cunoscute în mod curent. Nu era rece, livresc, purtător în sine a de neîmpăcări și resentimente, stăpînit de importanța ființei proprii, cum poate se profila în unele impresii ori judecăți contemporane. Mască sa de răceală, în fond, era și un mijloc de atac, și unul de apărare, într-o luptă grea, lungă, purtată adesea de unul singur, cu resorturile structurii lui intelectuale.

— Într-un articol relativ recent, un critic vă numea „întîi și întîi, om de catedră”. Ce înseamnă pentru dv. „catedră”? Am în minte, punîndu-vă această întrebare, și esul Școala eternă, pe care l-ați publicat în revista „Viața românească”, nr. 1, din ianuarie 1940.

— Îmi adresați o întrebare delicată. Cu cit un lucru este mai inclus în ființa ta, cu atît devine mai greu concepuabil. Încerc, totuși, să mă apropiu de un răspuns.

Pentru mine, catedra înseamnă mult. Aș spune: profesiune, statut social, mijloc de existență, mod de gîndire, formă de înregimentare în procese ale culturii, opțiune de viață, desigur și structură sufletească. Îi sînt profund recunoscător. Mi-a ajutat, moralmente, să mă simt în acord constant cu mine însumi. Mi-a dat posibilitatea să mă consider imun în fața unor cîntece de sirenă ale lumii și ale epocii. M-a pus în contact, mai ales, cu lucrurile fericite ale naturii umane. M-a încurajat în credința că oamenii pot fi buni, și pot să-și fie prieteni, dacă va-

rie teatrală, afirmați: „... în toate (n.n. capitolele din carte) ca un fir roșu conducător, străbate o notă de pledoarie privind adevărul, universalitatea și perenitatea ideii de teatru; o pledoarie, nu cu retorică și apoteoze, ci cu îndurări și răspunderi”. La cel fel de „îngîndurări” și „răspunderi” vă refereați?

— Îngîndurări, da! Privesc la cîte propuneri noi și experiențe artistice își dau întîlnire în peisajul universal al dramaturgiei contemporane: teatru absurd, teatru „furios”, teatru-document, teatru-anchetă, teatru al angajării și teatru al dezangajării, teatru contestatar, teatru al derizivului, anti-teatru, ș.a. Pe de o parte — recunosc! — această mișcare poate să denote efervescență, putere prospectivă, deschidere de orizonturi, implicare activă a dialecticii dramatice în problematici ale vremii. Pe de altă parte, mișcarea amintită ar putea să însemne și o formă de zdruncinări ori de criză: răstăcere oarecum debusolată, într-un domeniu milenar cu rosturi și convergențe avînd drept lege să iradiază ordine spirituală și să așeze certitudinile de viață. Cred că trebuie să reflectăm, cu egală grijă și pătrundere, asupra fiecăreia din aceste două ipostaze.

În consecință, și răspunderi! Teatru nostru, pînă în prezent, s-a dezvoltat în strînsă consonanță cu procesele de viață ale societății și ale culturii românești moderne. A găsit măsuri juste, autentice, capabile să solicite puteri de judecată autohtonă și să pună în stare de vibrație cugetele românești. Vorbesc, în acest sens, un întreg șir de perioade: revoluția pașoptistă, Unirea Principatelor, independența, reintregirea țării. Aștăzi, ne aflăm pe noi trepte istorice, în cuprinsul dezvoltării noastre naționale și a prezenței noastre în lume. Ar fi păcat ca teatrul nostru, prins în vreo rețea de mode și speculații avangardiste, cu incitări formaliste ale acestora în viziunea sa prioritară, să se îndepărteze de adevărurile și virtuțile lui tradiționale. Paza unui patrimoniu nu este și nu poate fi un lucru ușor; implică tot atîta grad de cunoaștere cit și simț de răspundere.

— Undeva afirmați — aș spune — în notă percutantă: „Reprezentarea în lume a spiritului românesc trebuie să se facă și prin actorul de teatru”. Pe care dintre maeștrii scenei românești, vechi sau noi, îi aveți mai aproape de gîndurile și sentimentele dv.?

— Mă știu spectator de teatru de șapte decenii încoace. În acest timp, am avut puțință să cunosc pleiade întregi de actori ai țării. Sufletește, m-am legat de mulți, de foarte mulți. Ar fi prea lung să-i numesc aici, pe fiecare în parte. Altcieva, socotesc, îmi pare mai potrivit să subliniez acum. Întotdeauna, corpul nostru actoricesc, privit în totalitatea lui, mi-a lăsat impresia unei entități sociale și morale intrate adînc în firea și în calitatea sensibilă a umanității noastre românești. În Ion Brezeanu, Const. Nottara, Aristide Demetriade, N. Soreanu, Toni Bulandra — ca să nu-i numesc decît pe aceștia — văd exponenți de cultură românească. Au fost tot atît de reprezentativi, în prestația lor de artă și în gradul lor de integrare în forța spirituală românească, pe cit — de exemplu — au fost în literatură Mihail Sadoveanu și Liviu Rebreanu sau în știință și specialitatea lor un Vasile Părvan ori un Gh. Țițeica.

Există valori și înțeleșuri omenești care reclamă cu precădere transpuneri și interpretări actoricesci. Aduse la catedră, rostite din amvoane, discutate în conferințe și simpozioane, adesea, e posibil ca aceste valori și înțeleșuri să rămîină reci, abstracte, în stare să demonstreze, nu în aceeași măsură să și înflorească. Aduse pe scenă, încredințate vocației și meșteșugului actoricesc, ele pot căpăta expresie și culoare, pot intra pe canale sensibile, pot ajunge mai repede și mai viu în cugetele noastre. Aceasta, cu atît mai mult într-o lume ca lumea noastră românească, cu credința ei în realitățile inimii și în miracolul poeziei. Sînt gata, de aceea, să declar răspicat: o societate fără actori, lipsită de munca și harul acestora, ar fi o societate săracă ori pe cale de a săraci sufletește.

— Nu v-a tentat niciodată creația propriu-zisă, stimate Ion Zamfirescu? Calitatea literară deosebită a exegezelor dv. mă îndreptățește să cred că da.

— Nu a fost ambiția mea să dau la iveală ceva care să însemne creație, în adevăratul sens al cuvîntului; dar mi-am impus să vorbesc despre creatori și creație, despre puterea acestora de a reprezenta umanitatea, despre misiunea noastră ca făpturi gînditoare, despre ceea ce înseamnă fenomenul-om și fenomenul-cultură în așezările și între minunile existenței.

Mi-am cerut, întotdeauna, să cuprind lumea românească în datele judecării mele cu tot ce o constituie, de la elementele ei arhetipale pînă la construcția ei contemporană. Îi cunosc istoria; mă consider pătruns de ceea ce s-a înscris și continuă să se înscrie în problema ei de viață; port lumini în cuget, în ce privește calitatea spirituală și forța morală a celei nervoase românești.

Interviu realizat de
NICOLAE ȚONE

CARTEA DE POEZIE

Retortele lucidității *)

Rareori am întâlnit o mai explicită și mai omogenă relaționare între un motto și substanța cărții de poeme pe care acesta o deschide, ca în cazul ultimei apariții editoriale semnată de Gabriela Hurezean. **Motto-ul** respectiv transcrie unul dintre gingurile lui Constantin Noica: „Am vrut să îmbrățișez pe cel care mă îmbrățișează, să cuprind cuprinderea ce mă cuprinde”. Poemele care dau trup și spirit volumului **Chipul și asemănarea** configurează tocmai năzuința, oximoronică în virtuala ei maturizare („dureros de dulce”), de a integra chiar agentul integrator. Este o uricșească și adine tensionată răsuflare a ființei sensibile în jurul axei sale — considerată a fi totuna cu axa universului bănuț sensibil —, este o tumultuoasă revărsare a ființei emoționale spre/pe/într-o deplină cunoaștere emoțională. Poezia nouă a Gabrielei Hurezean și-ar putea adjuca drept figură emblematică pe șarpele mitologic Ouroboros, lărgindu-i simbolistica de la înfinita înlănțuire cauzală și temporală, la domeniul unei sui generis geometrii în spațiu (al spiritului) în cadrul căreia acționează același principiu ordinator. Eul liric se dezvăluie în postura de element care vrea să asimileze structura ce îl conține. Aspirația de a mărgini nemărginirea (căci o mărginire impl. că orice tentativă întru cunoașterea exhaustivă) este asemuită cu tulburarea născută din erezia gândului și nu lipsește ruga de iertare: „Cu cel care-a neso-colit ruga către zeul lui protector / eu am fost asemuit, (Dreptul suferind). / La fel, chipul mi-am arătat încălcând ritualul / din vasul ispășirii când setea potolitu-mi-am cu jind, // Brațele mele zdrobite sînt în încercările mele. / frunțele singeratu-mi-a sub șfichiul ramurii de tamarisc. / mă-nvăluie tăcerile cum nori nesfârșiți de lăcuste / și păsări vorace îmi sfîșie noima în plisc, // Smulge orbirea ochilor mei și depărtează-o de mine, / tămăduiește-mi rănilile îngăduindu-mă în preajma ta, / tu egal al meu într-o plină întregă / cînd mă apropii nu te depărta.” (**Dublu astral**). Schematizînd (dar oare există mai blasfemator gest în fața poeziei decît schematizarea?!), aș putea spune că prin cele patru cicluri de versuri ale cărții se imaginează etapele unui itinerar inițiativ. **Griul tămăduitor** cuprinde, în textul și subtextul poemelor, declarații de apartenență la o spiritualitate perenă, la un spațiu care conferă identitate într-o istorie: „N-au fost țărani părinții mei. / Cu toate acestea / sînt multe diminețile / dinainte de răsărit / cînd, / pe drumurile largi ale singelui / vine Ion / aducînd în buzunarul sumanului / un pumn de mere înrouate / să-mi țină ele o vreme / de foame și de sete / și de respirare.” (**Merele lui Ion**). Cosmosul rural, imbinînd elemente ale realului și ale unei aspre feeri, este văzut precum Arcadia clasică, țărîm care oferă senzația de siguranță, țărîm propice întoarcerii meditative spre sine, țărîm al actelor simple, esențiale (**Zei de lut, Griul tămăduitor sau Cîntec de casă**). În **Moisei** sînt expuse componentele dintr-o mitologie a originilor ancestrale, în **Olar** asilăm la demiurgica facere a lumii, **Chipul și asemănarea** semnifică îndepărtarea treptată de zona sentimentului și a senzorialului. Spunerea poetică, pînă acum accentuat atrasă de vulturile metaforelor (unele de-a dreptul) electrizante: „spre dimineață cînd iepurii zilei / ies ne furis în lumina cărușă” — **Gramatică din copilărie**, dobîndeste o de fel nepăcătă ariditate. Predomina expresia concisă, ferilă pentru parabolă, pentru iocurile intelectului cu noțiunile evasi-filozofice: „Cobori în zbor planat / cum umbra frinzei în umbra copacului / de moarte eit de lumină inconiurată. // Cî singura dimineață e adevărat / spărgîndu-ți în ochi toate ferestrele lumii / îți va dărui măsura visului astfel ratat // Atunel. / ea și cînd al leși din viață fără a muri / vei înțelege într-un sfîrșit că zborul poate fi / doar o problemă de arhitectură înfracululară, starea de grație a înlăuntrului spre înafară.” (**Solăuntru spre înafară**). Cadre de civilizație tentaculară și excesiv de tehnicizată (**Gara de roza vinturilor, Planeta de asfalt**) oprimă ființa,

favorizează însingurarea. Mai cu seamă însingurat este, de altfel, poetul, cel pentru care visul constituie lumea predilectă, cel care doarme cu capul pe o pernă de luturi, cel care mărturisește „trupul meu întreg e acum o infernală limbă de clopot” și își asumă, deci, menirea de cutie de rezonanță a frământărilor umanității, cel pentru care se pledează: „Dar ubiți-l, / ubiți acest poet, / el ne trăiește pe viață și pe moarte, / el ne trăiește pe noi / și îl doare”. (**Pe viață și pe moarte**). Nu lipsesc nici accentele civice (**Domnule, Eram singur și**), ușor incongruente acestea în context. **Cutia neagră a ingerului** marchează sporirea atmosferei de misterioasă înțiere în tainele procedurii care facilitează cuprinderea entității care cuprinde. Poemul devine eliptic, se încifrează ses zabil prin vehicularea unor stări ideatice. Conștiința tulburată face apel la terapia prin intermediul simbolurilor de veche înțelepciune (**Epiphaneia**). Apare obsesia numără prin cuvînt (**Scadență**) și, ca o floare rară, ironia / sarcasmul (**Numărătoare**). Turbillonul de noțiuni și speculații filosofice se limestește în **Prima rodie**, rostirea — îmbogățită cu certitudinile dobîndite în **retortele lucidității**, adică în lucrarea poeziei — adoptă limpedea și dramatica simplitate: „Cum va fi, oare, dorința singură / care să le poată cuprinde pe toate, / cînd fericiri sînt atîtea // ... // Cum să alegi / cînd toate deopotrivă / necunoscute îți sînt?” (**Prima rodie**). Integrearea universului integrator, amintita finalitate, se poate realiza numai prin încreșnata dorință de comuniune („Dor, durere-ndurerare sau „A dori. Durere” sînt sintagme care revin, într-o formă sau alta, obsedant). Manifestarea ei, aproape palpabilă, este iubirea, percepută nu în coordonatele senzual-senzoriale, ci în cele care întes spre o superioară completitudine a ființei: „a iubi fără cruțare / a te dezgoli de tine, / dezgoli pînă la os / pin' la sufletul frumos / albe lumi să te lumine.” (**De dor**). Poemele Gabrielei Hurezean dovedesc știința de a potența sensibil un nucleu existențial fragic. Topalitatea lor este mereu gravă, cu inflexuni oraculare, revelînd o conștiință poetică tulburătoare și implinită.

GABRIEL RUSU

* Gabriela Hurezean — **Chipul și asemănarea**, Ed. Cartea Românească, 1987.

CARTEA DE PROZĂ

Dincolo de convenții

O excursie în Italia, un grup restrîns de studenți și cadre universitare pe post de excursioniști, interesați de galeriile de artă și de „galeriile de blugi” — iată, prescurtat, subiectul celei de-a treia cărți a prozatorului Adrian Lustig. Tîtlul, „**Un loc pe roată**”, sugestiv, impune o perspectivă neconvențională asupra excursiei, devenită volaj printr-o Italie devvalorizată, ale cărei tabu-uri se alterează, parțial, pe rînd, de-a lungul întregii călătorii. S-ar părea că autorul încearcă să diminueze supralicitatea convențiilor turistice — comentariile pe care le face Dorin, zis și Pelicanul, „ghidul” cititorilor, fiind relevante în acest sens. Astfel, picturile celebre și mozaicurile sînt întotdeauna pastrale în... penumbră; pentru a putea ajunge la contemplare, însoțită de o eventuală emoție estetică, fiind necesar un mecanism de iluminat care funcționează numai cu ajutorul unei monezi de 100 de lire; Via Capello — strada veroneză pe care se află palatul tatălui „celebrei Juliete (sau Giuliette)” este „ultracentrală”, iar nu mai puțin celebrul balcon este „pur și simplu incomod, orientat spre stradă, nicidecum spre grădina...”; Grotta Azzura dezamăgește: „un sfert de oră de vizită și o suprafață cît crama de la restaurantul „Dojna” reprezentau cam puțin pentru faima întretînută neobosit de toți turiștii”. Este vizibilă (sau lizibilă!) absența pretenției de „manual de călătorie”; excursia (la care participăm prin lectură) deviază de la ca-

noanele clasice, tradiționale, dacă nu cele ale itinerarului, în mod cert de la cele ale impresiilor. Italia văzută cu ochii unei noi generații de călători (este adevărat, reprezentată literar printr-un grup restrîns, cu o structură eterogenă) se infățisează ca o țară a contrastelor. Roma, Verona, Milano, Florența, Veneția etc. sînt orașe ale miracolelor arhitectonice, ale vestigiilor unor spiritualități euceritoare, dar și orașe ale zilei de azi, purtînd amprenta poluării — la Fontana di Trevi, „celebră între toate fîntînile lumii” este păcat de pachetele de țigări, goale, și de cutiile de Coca-Cola, tot goale, aruncate în bazin în semn de „aleasă civilizație” —; orașe în care afacerea primează — la ieșirea din Vatican sînt seroase la vînzare „cantități industriale” de cruciulițe care „deși aveau toate aceeași formă și erau făcute din aceeași alamă, costau în funcție de cine le sfîntise: paracliserul sau papa!” —; orașe în care chilipirul este la ordinea de zi. Orașe în care ochiul atent și curios al turistului vede și „vrăjitorile arhitectonice”, dar și „blocurile cu fațadele coscovite... dezolante”. Consecvent, romancierul Adrian Lustig păstrează în atenția (și în intenția!) auctorială anumite tipuri: tineri, eventual studenți, foști nu-de-mult sau actuali — și, îndeobște, alte categorii din sfera învățămîntului superior. Dacă elevii de gimnaziu și liceenii se caută și se regăsesc în cărțile lui George Șovu — a cărui popularitate în rîndul maselor adolescentine și chiar al... cadrelor didactice crește progresiv, odată cu ecranizarea cunoscută — iată, că și spre studențime se îndreaptă, e drept mai mult duos-ironic, ochiul unui autor. Cu certitudine, printre cele mai savurate pagini se vor număra și cele care, prin metoda atît de productivă a flash-back-ului, readuc în memoria naratorului (Dorin) evenimente care construlesc un univers tipic studentesc, general valabil pentru orice promoție: cum arată o gazetă a facultății, cum se alcătuiește o revistă a unui festival „statutul blatiștului” în tabere etc. În recentul roman, figurile excursioniștilor sînt surprinse în date esențiale și capătă identitate nu atît prin descriere, cît prin dialoguri. Este inspirată secvența convorbirilor telefonice de la Timișoara, convorbiri care se constituie în adevărate micro-schițe (s-ar putea risca o apropiere de volumul „Tufă de Veneția” al lui Valentin Silvestru). Se conturează — mai ales prin acest procedeu (îinind de „oralitate” —, temperamental și nuanțat, o restrînsă tipologie: tînăra studentă răsfiută, care se confesează mamei (Lavinia), asistenta universitară apurată dură, „venerabilă domnișoară de 36 de ani, pe fața căreia se puteau citi multe dar, din păcate, nici un bărbat nu se încumetase să citească pînă la capăt”, studentul cu multiple disponibilități de euceritor (Florin), fata sensibilă, puternic interiorizată și naivă (Corina) — de altfel, „personalitatea” acestora se descoperă prin intermediul „Jurnalului Intim”, ceea ce denotă acordarea procedurii literare la tipul descris individul cam grosier, dar savuros, băiat bun altfel, dar care „se înnegreste ca electrocutat” cînd își dă seama că ratează vreun chilipir și folosește dezinvolt perfectul simplu (Jean Săndoi)... Și lista ar putea continua în același fel. Din păcate, contururile nu se desăvîrșesc, tipurile nu devin personaje, în profunzime; cu alte cuvinte, le reținem disociați dar nu individualizați. Din această perspectivă — respectînd canoane clasice — primul roman („Romanță cu 4 stagii”) oferă satisfacții mai mari. Optimist, finalul rămîne deschis. Tatonările și lachi-nările din timpul călătoriei schimbă acum statutul de grup (fie el și excursionist) în virtuale cupluri (Dorin—Viviana, Liviu—Corina, de ce nu? Săndoi—asistenta Luci, etc.)

De secole tradiția scrierii de călătorie a rămas aceeași: „vidi et dici”; ceea ce se schimbă în romanul lui A. Lustig este perspectiva zicerii. Fără pretenții de evaluare la un superlativ al esteticului și al artisticului, impresiile tînărului grup de turiști oscilează între... catodrale și blugi; ochiul amuzat și înțelegător al autorului anticipînd un posibil umorist de rezistență. Rezultatul: un roman care, prin umor, prin ironie cînd directă, cînd subtilă, chiar prin sugestiile de „gallows humor” trece uneori dincolo de convențiile cărții de călătorie, transformîndu-le în pretexte pentru o lectură destinată, agreabilă. Dar doar atît.

DELIA DUMITRIU

Note pe cartea lui Jean Bart

Astfel se întitulează însemnările lui Ion Bălănescu (1878—1950), poet, prozator și traducător, tatăl scriitoarei Ioana Petrescu (1907), făcute pe una din paginile **Jurnalului de bord**. Schițe marine și militare. (București, 1904) în urma unei lecturi atente și, mai ales, de către un excepțional cunoscător al marinei românești și europene. S-au cunoscut în Dobrogea, erau buni prieteni, adesea își schimbau impresii și păreri, iar Ioana Petrescu a înregistrat, încă de la vîrsta de unsprezece ani, într-un jurnal intim, întîlnirile lui Jean Bart cu familia sa. La o distanță de treisprezece ani de la apariția **Jurnalului de bord**, Ion Bălănescu, autentic intelectual, desi era militar, menționează: Era un timp cînd dus pe gânduri îmi făceam visuri de marinari și călătoream prin toate colturile descriere de line, iubite frate de simțire, urmîndu-ți toate bătăile inimii, toate rîndurile risipite în re-

viste din dorința de a răspîndi dragostea de mare și cunoștințele marinărești în lumea românească. Mult îmi plăceau aceste rînduri și mult mi-a părut bine cînd le-ai strîns sub un adăpost bun și puternic, un volum apreciat destul de bine de Academia Română. Astăzi mă gîndesc la Jean Bart de odinioară și mă întreb dacă în sufletul lui mai vibrează vreo rază din soarele primăvăratec al primilor ani de ofiter de marină, ori luat în vîltoarea nevoilor și datoriiilor l-ai uitat și tu pe al doilea suflet ce aveai, pe ... Jean Bart, 15 martie [1914, Căpitan] I. Bălănescu. După alte trei decenii, tot în același loc, Ion Bălănescu mai adaugă: Astăzi știu că Jean Bart a evoluat, a impulsionat Liga Navală, a scris **Cartea Dunării și a sfîrșit scriind romanul „Europolis”, 5 octombrie 1946. Aprecierile lui Ion Bălănescu, autorul cărții **Din largul mării** (București, 1906) constituie o mărturie a unei durabile prie-**

tenii. Se impun, totuși, unele clarificări. Anumite părți ale **Jurnalului de bord** au fost publicate și chiar republicate în presă literară și neliterară, apoi au fost imprimate în carte. Cartea, în urma raportului lui Ioan Băniu, a primit premiul Academiei Române. Mai trebuie să precizez că necrologul scris de Ion Bălănescu la moartea prietenului său e cel mai inoresionant. A se vedea **Comandorul Eugen Botez** din ziarul **Dacia**, 20, nr. 50, 7 iunie 1933, p. 1 și 3. Am făcut aceste completări deoarece lipsesc, din motive lesne de presupus, din broșura Sevastiei Bălănescu, **Jean Bart (Contribuții la o bibliografie)**, București, 1970, 13 p. [Extras din **Limbă și literatură**, volumul 25]. Și nu numai la ea... ci chiar și la Constantin Mohanu, anul din bunii biografi ai scriitorului.

NICOLAE SCURTU

Cronica literară în linii frunte

de LINU

Alex. Ștefănescu, **Prim-plan** (35 de profiluri de scriitori români contemporani, dispuse în ordine cronologică), Editura Eminescu, 1987.

Fiecare portret critic realizat de Alex. Ștefănescu îl nemulțumește prin ceva pe scriitorul portretizat.

de AL. PIRU

Cuvintul livresc are în limbajul comun sensul (cf. Dicționarele) „bazat exclusiv pe informația din cărți” sau „folosit numai în cărți și în limbajul oamenilor culti”. Până astăzi, în literatură a fi livresc înseamnă a nu se bizui pe o experiență directă, a fi deci recunoscut în altul, mai mult sau mai puțin imprumutat, mai mult sau mai puțin artificial. Acuzatia de livresc nu a fost niciodată total negativă, dat fiind că autorii livresci sînt totdeauna dintre cei stimabili, dintre cei care în materie de poezie știu nu numai cum, dar și ce este poezia, cunosc marile modele, au chiar un sistem propriu de înțelegere a poeziei. Livrescul poeziei lui G. Călinescu e justificat în întregime de principiile din *Universul poeziei*.

De o bucată de vreme, accepția termenului de livresc începe să fie reexaminată. „Cultura și civilizația, scrie Adrian Marino în *Cărțile europene*, sînt prin definiție livresci. Umanitatea este prin esență livrescă. Ea nu poate fi decât livrescă. Fiindcă numai cartea îi dă dimensiune și conținut permanent și transmisibil”. Literatura ca parte constitutivă a culturii este, prin urmare, într-un sens mai larg, livrescă, se constituie din cărți care, la rîndul lor, provin din cărți. Nu poți fi poet astăzi fără să fi citit pe mării poeți, fără o solidă cultură, fără a fi la nivelul culturii actuale. Exigențele au crescut. Acesta este punctul de ple-

care al lui Al. Cistelean din *Poezie și livresc* (Cartea Românească, 1987).

Problema e ce se întîmplă cu realul în ipoteza că percepția lui este totdeauna mijlocită de livresc. „Intermedierea livrescă, scrie Al. Cistelean, între poet și lume e una exacerbată, o pură ostentație, o emfază a intermedierei. Sensibilitatea e radical culturalizată și ea nu mai regăsește, de fapt, un registru de contact cu realul, tentația sa de a-l dibui eșuind sistematic sau nici măcar existînd. Ea s-a repliat în cultură ca într-o pură autarhie, și dacă întreține nostalgia contactului genuin, o face într-un scenariu al alienării. Realul a devenit, de fapt, o inconsistență, dacă nu chiar o absență și sensibilitatea livrescă identifică peste tot, jubiland sau exasperînd, doar o epifanie a stralului cultural. Percepția ei e un palimpsest în care dacă mai există urme ale realului, acestea sînt cu totul estompate”. Sînt în această viziune două tipuri de poeți livresci. Unii la care starea culturală primează asupra realului, exaltatori ai artificiului (precum Romulus Vulpescu, Al. Andrițoiu și Tudor George) și alții la care euforia artificiului e înlocuită cu drama frustrării de real, cu senzația alienantă a golului vital, a inconsistenței existențiale și a evanescenței ființei (caz tipic: Mircea Ivănescu). Între aceste două niveluri se înscriu forme intermediare ori subsecvente. La poeți ca Florin Mugur, Ion Pop, Petre Stoica, livrescul devine o funcție de activare a sensibilității, la Ovidiu Genaru o funcție de cristalizare a formulei poetice și un instrument al evoluției. Livrescul mai înregistrează și o agresivitate a originalității, o dorință de diferențiere a formulei poetice și un orgoliu al formulei proprii (Petre Stoica, Emil Brumaru). Tehnicitatea intensivă a scriiturii e marca lui Virgil Mazilescu, starea de palimpsest a cuvintului se recunoaște la Serban Poartă. Alți poeți (Gheorghe Grigurcu, Liviu Călin) sînt doar în vecinătatea livrescului, la Sorin Mărculescu „lumea există pentru a se ajunge la o carte”, în

fine, o incitație livrescă a viziunii se poate detecta și la Alexandru Miran, deși la ultimii doi tipologia la care participă nu se definește prin elementul livresc. Concluzia părții teoretice a cărții lui Al. Cistelean este că „trîind în plină beatitudine a senzației culturale sau apăsătoare de calvarul inconsistenței eului și al lumii, poeții livresci sînt poeți ai crepusculului literar”. Nu e însă ceva asemănător crepuscularismului italian ilustrat de Guido Gozzano, fiindcă mai departe citim: „Febra lor creativă, chiar atunci cînd e exacerbată, nu e una auroală și ei trăiesc în orizontul unui nou elenism”. Este vorba deci de un nou alexandrinism.

După o aplicație a considerațiilor teoretice în analiza poeziei lui Mircea Ivănescu la care se identifică o „mitologie a absentei și transcendenței care se îndepărtează”, cuvintul fiind el însuși „o epifanie a absentei”, Al. Cistelean prezintă raporturile cu livrescul a treizeci de poeți din generația postbelică, de la Francisc Păcurariu (debut 1942 cu *Psalmii neliniști*), pînă la Dan Damaschin („ultimul nostru psalmist”, Șirul poezilor investigatează în este cronologic, ordinea are alte criterii, interioare, începe cu Ion Pop și sfîrșește cu Romulus Vulpescu. Cu toate că analiza este în multe cazuri unilaterală, privește efectul livrescului asupra poeziei unor poeți pe care alți critici nu-i consideră de formulă livrescă, observațiile lui Al. Cistelean sînt adesea pertinente și fine, formulate sugestiv, de cele mai multe ori motivate cu argumente serioase, gîndite. Ideea fiecărei prezentări apare în titlu. Astfel poezia lui Ion Pop e între „mediere și exasperare”, autorul trîind cu „spaima continuă că totul s-a spus”. Poezia lui Ovidiu Genaru are o evoluție prin „catastrofe”, trecînd de la sinteza exultanței la retorica blazării. Lirica lui Florin Mugur stă sub un regim de presiune negativă și frustrare, avînd un substrat anxios. La Virgil Mazilescu se constată o substanțializare a procedeelelor și o „elocință a omisiunii”.

Mircea Ciobanu e poetul calvarului sau supliciuului existențial. Dan Laurențiu e un tragic voluptuos. Poetica lui Cezar Ivănescu „macină meru același sac de obsesii”, autorul rămîind același poet al coșmarului existențial cu produse „extra”, dar și „secundare”. Petre Stoica întuiește universul sub incidența miracolului. Liviu Călin pendulează între idealizarea lumii prin metaforă și materializarea ei prin notație. Al. Căprariu a ajuns cu vremea la o poezie în care e vizibilă construcția reveriei melancolic-hedoniste. Francisc Păcurariu practică beatitudinea declamației. Ion Horea e un tradiționalist nostalgic din perspectiva plaiului getic. Adrian Popescu celebrează candid livrescul dintr-un proiect al miraculosului. Vasile Dan împărtășește „calofilia iluminării”. Doina Uricariu e „o lucidă a vieții domestice și o tehniciană a reveriei și melancoliei de interior” cu tensiuni infinitezimale. Constanța Buzea cultivă o „alchimie a îndurerării”. Iar Ana Blandiana, poetă după noi fără legătură cu livrescul, o „reverie a experienței”. Alte caracterizări privesc poezia lui Cezar Baltag, Grete Tartler, Sorin Mărculescu, Ioan Alexandru, Șt. Aug. Doinas, Dan Damaschin, Leonid Dimov, Emil Brumaru, Mariana Bojan, Horia Bădescu, Alexandru Andrițoiu, Tudor George, cel mai livresc, cu o lecție aparte de poetică, fiind, după noi, Doinas, în vreme ce la Baltag și Ioan Alexandru predomină meditația existențială, iar la Dimov barocul sau manierismul compozitional. Nu trebuie neglijat faptul că Doinas s-a exercitat în traduceri din Mallarmé și Valéry, că Dimov a tradus din Giambattista Marino, iar Tudor George din Cecco Angiolieri.

Livresc el însuși în critica sa. Al. Cistelean abuzează în această fază a debutului de cuvinte de formație proprie la care în viitor va trebui să renunțe, precum: beatitudinal, ceremonial, crio-gen, cristalinitate, deceptiv, guresenie, jubilitativ, misteriozitate, ne semnificativitate, ostentare, transparentizare.

O PRIVIRE CĂTRE CEI CARE VIN

...Fățîș — sau cu coada ochiului?

Există două feluri de a conspecta lucrurile — pretinde Poussin: a te uita la ele pur și simplu, sau a le privi cu luare aminte. Mă rog, era pictor. Dar criticul? Criticul ce dătorie are? Datoria criticului e, cred, să privească în toate direcțiile și să fie mereu treaz. Să se uite neconștient la cei care au fost, fiindcă îi încumbă responsabilitatea reevaluării fondului peren și pentru că tradiția nu se constituie de la sine, ci se elaborează, prin însumarea de opere, exegeze asupra lor, catalogafiere continuă, ierarhizări, clasificări, inserieri în fluxul uriaș al culturii, raportări la marile cicluri istorice. Să-i conspcteze cu atenție pe cei ce sînt, pentru a contribui la întocmirea unei table de valori reale în contemporaneitate, a stimula direcțiile fertile și a inhiba tendințele contrariante față de dezvoltarea normală a artelor, ca și propensiunea spre succedance. Să cate cu susținută atenție la tinerii, deoarece ei aduc acea nouă care e prevestitoare a viitorului și, în esență, reflexul schimbărilor de adînc în mentalități, gust și sensibilitate.

Cei mai buni critici își concep toamă astfel sacerdotul și cele mai însemnate reviste de cultură își asumă atare îndatoriri cu caracter programatic. Singura dificultate — care se ivește, în răstimpuri — e că pentru a ajuta talentele tinere să se impună și să se stabilizeze e nevoie să iei cunoștință de ceea ce produc. Pare o lapalisdă — dar nu e. Ca să încurajăm tinerii dramaturgi, de-o pildă, trebuie să le citim piesele, ori să le vedem pe scenă. În timp ce există numeroase debusee pentru poeți, prozatori, critici tineri, cele pentru dramaturgi tineri nu prea se află. Ei nu pot tipări lucrările lor — decît extrem de rar —, nu sînt acceptați în cenele literare decît cu titlu de excepție, nu pot publica fragmente în reviste (se întîmplă rarisim) și au parte de o primire anevoioasă în lumea scenei.

Cunosc teatre care, de un sfert de secol, n-au reprezentat nici o piesă a unui tînar debutant. (Dar nu există nici o editură, nici o publicație care în acest răstimp să nu fi favorizat debuturi în celelalte genuri literare).

Pentru explicarea fenomenului circulă și o teorie: versuri și proze se pot scrie în adolescență, ba și în copilărie (după cum se dovedește — ori nici n-ar mai trebui dovedit): criticii, eseiștii, istoricii literari se pot manifesta la vîrste fragede (după cum se și observă): dramaturgia e însă o chestiune de maturitate. Cere o tehnică anumită, experiență de viață, pregătire specială.

Oare? Aristofan a debutat la 21 ani, Marlowe la 25 ani, Schiller a scris prima sa piesă, *Hotii*, cînd avea 22 ani, tot astfel și Paul Claudel, iar Prosper Merimée, *Teatrul Clarel Gazul* la aceeași vîrstă. Strindberg se afirmă la 23 ani, Metasta-

sio a cunoscut gloria la 23 de ani. Lorca își vede reprezentată înția lucrare dramatică la 22 ani, Gheiderode la 20 de ani, Brecht își începe cariera de dramaturg la 24 ani, tot astfel și Jean Anouilh, Armand Salacrou, Harold Pinter, Leonid Leonov. Literatura noastră oferă și ea destule exemple care infirmă sus-zisa teorie: Alecsandri a debutat la 22 ani, Caragiale și-a citit *O noapte furtunoasă* la „Junimea”, la 26 ani. Hașdeu își publică prima dramă la 24 ani, Tudor Mușatescu asistă la înția sa premieră, la Paris, cu *Focurile de pe comori*, cînd are abia 20 ani, Victor Eftimiu dă celebra sa fecie la 22 ani, Camil Petrescu scrie *Jocul ieilor* la 23 ani, Lucian Blaga, *Zamolxe* la 26 ani — și mă opresc aici, ca să nu tulbur cu amintiri conștiințele contemporane.

Avem dramaturgi, tineri, azi, către care să ne îndreptăm privirile cu speranță? În ultimii ani, problema a fost agitată de mai multe ori. S-a manifestat, la un moment dat, în unele cercuri, îngrijorarea că n-ar exista „schimbul de mîine”. Am produs, în acele împrejurări, informația (tot în ospitaliera pagină de față) că ar fi vreo treizeci de persoane gata să preia stafeta din brațele tineri ale neliniștilor maturi. Si le-am și nominalizat. Între timp, unii din acei tineri au izbutit să se notoriezeze, alții, așteptînd debutul pe scenă (după ce și-au publicat, poate, o piesă-două), au pierdut statutul de junete, au chelit, si-au rotunjit abdomenele, au pierdut flexibilitatea oaselor și cartilagiilor, nu însă și nădejdea că vor deveni autori dramatici, după ce s-au calificat ca buni capi de familie, prozatori tipăriți, poeți citiți, teoreticieni, funcționari superiori, activiști culturali cu munci de răspundere. Constantin Zărnescu, romancier și esecist, gazetar clujean, autorul unei admirabile piese, *Io-cesta*, publicată, intens comentată, refînuță de cîteva teatre, așteaptă de zece ani premiera. Mircea Enescu de la Cîmpulung Muscel, premiat la mai multe concursuri de dramaturgie, pus în undă la radio și o dată la televiziune, a devenit bunic de cînd adastă o premieră pe scenă. Doru Moțoc, de la Rîmnicu Vilcea, care a avut bucuria să-și vadă jucată o piesă la „Bulandra” n-a mai avut în continuare bucurii asemănătoare. Avînd în sertar vreo zece piese, romanșierul Gheorghe Schwartz (Arad) e și el în drept, pare, să aștepte un prilej.

Să nutrim încredere față de cei care o merită (dar să-i și observăm) și să le netezim drumul spre destinatarii producțiilor lor. Radu F. Alexandru s-a confirmat ca autor dramatic; dar după ce și-a publicat (în „Teatrul”) poate cea mai bună piesă a sa lungă, *Căutătorii de aur* și în volum, cea mai bună piesă scurtă, *Mărturisirea* a dispărut din cîmpul scenic. Nicolae Mateescu, autor a două piese (una jucată de două ori la Bucu-

rești), expuse cu seriozitate și tratează cu originalitate probleme reale ale vieții actuale, construiește conflicte de acuitate, are simțul dramaticului. Claudiu Iordache (Timișoara, aflat acum în studiu cu o piesă la Teatrul Mic) e preocupat de portretistică (Ovidiu, Brîncuși) epicizînd vigurose, desfășurînd amplu subiectele, structurîndu-le într-un chip personal. Nicolae Ionel (Iasi — a obținut premiul de debut al Uniunii Scriitorilor cu o dramă de versuri, somptuoasă evocare a lui Vlad Tepeș, — editată) are trei lucrări istorice (tot în versuri) ce-l atestă ca un dramaturg de virtuți deosebite și poet valoros. Dumitru Dinulescu (oarecum maturizat, acum), a scris două comedii remarcabile, *Casa cu foape* și *Ciulama de porumbel* (ultima reprezentată recent la Turda) în care se dovedește un satiric interesant, în descendență mazi-liană. Mihai Ispirescu (abia pășit peste granița primei tinereți) a arătat în *Trăsura la seară* (Nottara) vigoare pamphletară și spirit analitic, iar în a doua piesă, o sensibilitate deosebită în descriptivitatea nucleului tragic de sub aparențele comice ale unor întîmplări diurne. Dan Stoica (Iasi) a vădit, de la prima sa lucrare, *Ultima răpire*, calități reale de comediofag, pricepere de a mișca grupuri și de a orîndui teatral crescendo-ul.

În posturi oarecum asemănătoare: Boris Crăciun, Florin Andrei Ionescu, ieseșeanul Constantin Popa, ialomițeanul Serban Codrin, Constantin Muntean (Piatra Neamț) și alții.

Ca unul care citesc mai multe piese decît vîd, socot că merită investiție intelectuală unii din începătorii care n-au izbutit să răzbată pînă acum: Nicolae Caranfil și Emil Dogaru (București), Gheorghe Roman (Baia Mare), Grigore Postelnicu (Tecuci), Ioan Radin (Vg. Mureș), Revista „Teatrul”, reactivîndu-și Cenușul de dramaturgie, în condiții noi oferă o posibilitate de a ameliora situația dată. Și de a pune în funcție stimuli morali necesari. Sigur, debutanții trebuie priviți în condiția lor, nu din punctul de vedere al lui Sirius. Nu se pornește totdeauna, pe acest drum spinos, cu o capodoperă. Nici Aurel Baranga, nici Horia Lovinescu, nici Dumitru Radu Popescu, nici Ion Băeșu, nici Dumitru Solomon, nici Tudor Popescu n-au fost, la prima lucrare, ceea ce sînt azi — ca să dau doar cîteva exemple. Critica amănunțită și autoritară pe care am ascultat-o uneori la adresa unor debutanți ce-și citeau cu sufletul la gură, în fata unor somități, inițiu produs, nu mi s-a părut oportună. Eficace, în nici un caz. În această privință, Călinescu făcea (în 1958) un distinguo, care mi se pare de actualitate și pe care-mi place să-l citez meru:

„Articolul critic despre începători se scrie altfel decît cel asupra publiciștilor cunoscuți, încît se poate vorbi de două critici, măcar metodologic. Așa cum

există o medicină infantilă, deosebită clinic de cea a adulților, avem și o critică a debutanților pe care nu-i putem opera cu aceeași instrumente. Cu dalta și ciocanul, cu care cioplești granitul, nu spargi safirul.

Cineva o să-mi spună: ești și dume-nata de părerea celor care pretind a uza de o altă măsură față de începători, spre a nu-i descuraja. Nu sînt deloc de această opinie, ba dimpotrivă, mi se pare un abuz de a amăgi un tînar ascunzîndu-ți gîndul... Ideea mea este că recenzierea cărților începătorilor se cade să fie, după o expresie curentă, „constructivă”, dacă nu se înțelege prin acest cuvînt obligativitatea caritativă a clogiilor.

...A descoperi într-un tînar personalitatea incipientă e fapta critică cea mai pozitivă.

...Nu exaltați, fără temei, un începător, dar mai ales nu-l ridiculați. Un adevărat critic al tinerilor e acela care are candoarea lor. Și pe urmă, în general, fără un pic de ingenuitate viața intelectuală este tristă”.

Cu mai mulți ani în urmă, Mihai Opris, animator hărăzit al mișcării literare a elevilor din Capitală, m-a invitat la o sezoană a școlărilor, unde erau programate spre lectură numai piese. Am ascultat cîteva. Două mi s-au părut relevante. Am sfătuit-o pe una din auttoare, a cărei inteligentă (în discuții) era frapantă, să se îndrepte către un teatru, ca să-și valorifice lucrarea. Mi-a răspuns, cu răceală, că n-o interesează. Și că ar cheltui astfel (și zadarnic) prea mult timp. Atunci pentru ce ai scris-o? — am întrebat. Pentru plăcerea mea — mi-a răspuns. Și cînd va fi o clipă prielnică, voi face și ceea ce mă îndemnată dv.

Această neîncredere în clipa „prielnică” — poate a mai multor tineri, azi neștiuți — se cere spulberată. Print-un efort comun, firește, al tuturor celor în putință de a o face. Începînd chiar cu publicarea — dacă-mi permiteți — în paginile de față a unor fragmente dramatice (măcar din cînd în cînd) și cu lectura — dacă-mi este îngăduit — în conacul „Confluente” — măcar o dată la cîteva ședinte — și-a unor creații literar-dramatice.

Pentru rest, va mai ajuta și timpul...

VALENTIN SILVESTRU

Poeme de

Dan
Rotaru

Prefață

Spune-mi când va începe vinătoarea promisă, cu împărătesc vinat. Dar mai întâi vreau să cunosc gonacii și să-i întreb dacă s-au antrenat.

Vor trece prin hățșuri mari de ceață și printr-un murmur rece de izvor, iar la intrare vor trebui să-și lase memoria și simțurile lor,

altfel sărăcăcioasă fi-va masa care-i va aștepta înspre final, cind doar din vise împlini-vor chipul ce-l poartă neimpușcatul animal.

Deocamdată spune-mi, de știi, ora cind se reglează arme și vinat. Voi fi acel ce de o viață-nreagă pentru momelă doar s-a antrenat.

Scara de fum

Cit trăim în cuvinte – se pare – mai contează-n acest inventar ce ni-l face octombrie, restul nu e luat nici în calcul măcar.

Cit murim, cit visăm fiecare eu și tu din ce-avem în comun, cit te doare din tot ce mă doare, cit crezi tu din ce cred și ce spun,

cit trăiesc din trecut, cit din tine locuiesc, nu contează nicicum. Principalu-i că știm cum se urcă pe o scară cu trepte de fum.

Ninsori de vin

Bolnav de toamnă, ca bolnav de suflet, mă vindecă o frunză care moare. E-atita puritate-n jur, că lumea, privindu-mă, cu ochii ei mă doare.

Apleacă-te, dă frumuseții vamă, altfel se-ntorc și liniile în gări, și trenurile lumii vor rămâne bolnave de iubire-n depărtări!

Apleacă-te și lasă să se vadă ninsorile ce se aud cum vin ca o inchipuire a candorii, ca un galop al mustului spre vin!

Egal trăit, visul

O lecție ni se predă, o lecție de cum se moare. Sint un discipol silitor al frunzelor dogoritoare.

Repet, cu fiecare, în gînd, emoțiile din finaluri, cu sufletul împovărat ca în debutul unor baluri,

și-aștept să vii, tîgăduind căderea serii peste noi, îngăduindu-mi acel vis trăit egal de amindoi.

Măsură

Sfioși, dăm crusta la o parte, spre a vedea ce e-n cuvîntul în care măsurăm, egale, cerul, lumina și pămîntul.

E-n fiecare o măsură a unei guri ce ne rostește. Mă strigi, și sint așa departe, că numele imi ruginește.

Repetiție

Ascultă cum lucrează bruma în frunze ca-ntr-un șantier! E ca o repetiție sumbră a gîndurilor care pier.

Cu un cuvînt deschid un munte spre a-i pătrunde în adînc, purtînd pe umărul drept marea și pescărușii pe cel sting.

Gabriel Gafița

INCIDENT LA HOTEL

Ultima oară Liviu și Aurelia dorm într-un pat la un hotel categoria a doua din Arad, singurul unde găsesc locuri pentru o noapte, contra unei bancnote de 50 strecurate discret pe la marginea contoarului înalt al recepției în cutiuța goală a unei chei. Receptionerul întoarce o privire fugară și observă mișcarea cu ostilitate.

„Mai am doar o cameră de trei paturi“, bombăne el nemulțumit în barbă. „Vă convine așa sau nu?“

„Bineînțeles. Plătim și al treilea pat“, e de părere Aurelia. „Da' se poate?“ întrebă Liviu neîncrezător.

„Cum să se poată?“ se răstește supărat la el receptionerul. „Ce, aveți trei buletine?“

„Și dacă ne trezește cineva la noapte?“ întrebă iarăși Aurelia. „Noi plecăm miine dimineață mai departe cu mașina și-avem nevoie să...“

„Nu, Reli, stai!“ o oprește Liviu cu înțelepciune. „Cit costă un pat?“ i se adresează el apoi calm receptionerului.

„32 de lei și 50 de bani pe noapte“, spune acesta închizînd ochii exasperat.

„Foarte bine“, acceptă Liviu bucuros, întorcîndu-se apoi spre Aurelia și explicîndu-i cu voce tare: „Uite, noi plătim cele două paturi ale noastre, iar dînsul o să fie atît de amabil“, îi pune încă 25 de lei separat pe contoar, „și nu repartizează patul în plus în noaptea asta“.

Receptionerul ia cei 25 de lei și se încruntă preocupat. „Buletinele“, Liviu îi întinde cele două pașapoarte, pe care celălalt și le însușește cu o enormă plictiseală și începe să le răsfoiască rar, oprindu-se îndelung la paginile cu viza de ieșire. „206“, pune el cheia pe contoar, fără a privi în sus. „Astea rămîn aici. Camera se eliberează înainte de ora 12“.

„Noi plecăm dis-de-dimineață“, îl asigură Liviu grăbit.

„Ce mă interesează pe mine cînd plecați? V-am spus doar că la ora 12 camera trebuie să fie eliberată“.

Liviu și Aurelia se culcă înainte de ora 10, ca să se poată scula în zori. Cum am reușit să parcurg într-o singură zi distanța București—Arad, meditează Liviu cu voce tare în fața hărții desfășurate peste acoperțura bej a patului, nu era deloc imposibil să „fac“ a doua zi și toată Ungaria. „Si-așa trecem două frontiere dintr-un

foc“, îi explică el absorbit Aureliei, care tot caută ceva într-o valiză, lăsîndu-i lui plăcerea exclusivă de a se plimba pe hartă.

„Nu știu la ce-i bun galopul ăsta“, comentează ea într-o vreme, ocupată cu aranjatul unor haine. „Dacă ne place într-un loc...!“

Dar Liviu nu e dispus să se lase abătut de la programul fixat.

„Dacă scăpăm și de cealaltă frontieră în timp util, miine seară pe vremea asta dormim în Cehoslovacia. Ar fi o chestie!“

„Am putea foarte bine dormi și în Ungaria“.

Cufundat în studiul hărții automobilistice, cu care s-a ocupat intens în săptămînile dinaintea plecării, Liviu nu reusește nici măcar să se enerveze. „Ti-ar place să ne petrecem și ziua de poimîine la o frontieră?“ încearcă el s-o pună în fața unei evidențe elementare. „Mai indicat mi se pare...“

„Parcă mult ne-au mai deranjat pînă acum frontierele!“, spune Aurelia parcă pentru sine. „Eu m-am culcat. Hai, nu mai sta nici tu. Miine ai o zi lungă în față, dacă tot vrei să ajungi non-stop pînă la Lisabona“.

„Cum pînă la Lisabona?“ ridică el ochii de pe hartă mirat. „Noapte bună“.

„Noapte bună“, Liviu mai ascultă, în surdina, tranzistorul, în așteptarea buletinului de stiri și parcurgînd, la lumina veiozel de pe noptieră, harta. Cînd vrea să-i împărtășească și Aureliei o posibilă variantă pentru a doua zi, de alături îi aude răsufierea egală și, zîmbind, renunță. Ultima oară își privește ceasul la 10 și 20 de minute.

În prima clipă Liviu are impresia că doar în visul lui bate la ușă și luptă cu sine să nu se trezească, știind că o bătaie-n ușă nu poate fi atît de lungă în vis și mai ales atît de tare. Pe coridor se aud însă glasuri nedumerite, schimburi de replici nervoase și Liviu deschide ochii, privește instinctiv la ceas, clipește somnoros, vede limbile fosforescente oprite la 1 fără 20. Bătăile violente sint chiar în ușa lor. În patul de alături Aurelia s-a ridicat speriată în coate. „Ce s-a-nîmplat“, întrebă.

„Nu știu. Să deschid?“ „Deschide. Altfel scoală tot hotelul!“

Liviu se ridică din pat, se duce desculț pînă la ușă, ezită dacă să aprindă sau nu lumina, pînă la urmă se hotărăște că nu, dar între timp Aurelia aprinde veioza de la capul ei. Liviu descuie și crapă ușa nu mai mult de o palmă.

Un bărbat corpolent, la vreo treizeci și cinci de ani, într-un fis vernil deschis, cu o geantă mare, umflată, se îndesă furios la culme în deschizătura ușii, forțîndu-si intrarea în cameră.

„De ce-ncei, dom'ne, cînd știi că mai ai un pat liber? Și pe deasupra te mai și faci că n-ai!“

„Dar am vorbit la recepție...“, bîlbăiește Liviu încă buimac, însă noul venit îl dă hotărît la o parte, din prag nimereste precis comutatorul și, cu o mișcare energică, aprinde lumina mare. Aurelia își stringe ochii orbită.

„Ce-ai vorbit la recepție?“ se stropșește la el individul, foșnindu-si intruna fisul vernil. „E sau nu e un pat liber? Spune! Dacă aveai chef să stai singur cu pițipoanca, de ce n-ai achitat toată camera?“

„Și de ce a fost nevoie să bati în ușă ca un apucat?“ se răstește Aurelia, trezită acum și ea de-a binelea. „Nu ai văzut că-i ora una noaptea?“

„Și ce dacă-i una noaptea? Eu de la șapte caut loc la hotel. Voi stați cu un pat liber în plus, iar eu, care-s venit în delegație, să dorm în parc, pe bancă, să nu vă tulbur somnul, da? N-aveai decît să nu-nceai ușa“.

Cum tot nu prea are ce spune, Liviu se așeză resemnat pe marginea patului său și tace. Individul umblă prin cameră degajat, scoțînd o cantitate neverosimilă de obiecte din geanta lui burdușită, pe care le aranjează unul cite unul în dulap, deschizînd și închizînd de fiecare dată, cu un scîrțîit prelung, ușa. Apoi își depune instrumentele de spălat și bărbierit pe raftul de sticlă de deasupra chivetei. Il poftește pe Liviu să-i elibereze o treime din umeraș, dar numai pe unul din ele își atîrnă fisul cel vernil, căci haina, cravata (scoasă peste cap, cu nodul nedesfăcut) și cămașa le așază pe spătarul unui scaun, după care, doar în pantaloni și maiieu, dispore pe ușă. „Să nu-ncei, că iar bat!“ îl previne el la plecare.

„Ai să vezi dacă mai dormim noi în noaptea asta“, oftează Aurelia. Dar, sub impulsul unei decizii bruște, Liviu își trage pantalonii de stradă peste cei de pijama și, cu picioarele goale direct în pantofi, se îndreaptă la rîndul lui către ușă. „Acum unde mai pleci și tu?“ întrebă Aurelia alarmată.

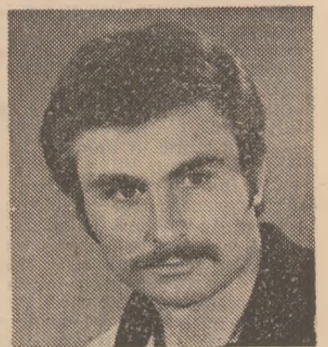
SECVENȚE LIRICE

Marcel Ion Fandarac

Fapt incontestabil, poeții tineri de ieri (generația '60) au început să devină modele lirice. Sint deja afirmați cîțiva poeți nichitieni, sorescieni, păunescieni etc.

M-a vizitat de curînd un tînăr care coboară isteț și melancolic din barochismul oniric al lui Leocid Dimov. Numele lui este Marcel Ion Fandarac. Dacă intuiția mea e bună, autorul acestor ingenioase Cinturi despre domnișoara Karma este un poet talentat, capabil de surprize.

EUGEN SIMION

Adeseori / pe stradă...

Lui VALERIU MATACHE

Adeseori, pe stradă, spre casă cînd trec, ah! cînd sint al nimănui, cînd umblu pe bulevarde, avenide, hai-hui, cînd femeii frumoase dorindu-mă devin statui, cînd ele mă întrebă, scoase parcă din

Bhagavadgita : care dintre noi, spune, vrei să-ți fie iubita!?

Eu le răspund cu glasul stîns al unui iluzoriu ins : iubita mea / desigur există, undeva, cu ochi migdalați, sanscriți ; ca ea nemuritoare, voi nu o să fiți, nu o să-mi fiți!

Iubita mea e o stea în formă fixă, antică, menuetă ca o egretă, gretăgarbo, midinetă, sonatină de-a pururi vergină, tandră în brocarte :

m-așteaptă dincolo de moarte, de ea nu pot a mă desparte, m-așteaptă dincolo de moarte...

Adio / nu o să mai vii...

Adio, nu o să mai vii ca altădată marmoreană fată / monadă fardată, cu trup senzual, de balerină, de / heruvimă adulterină!

Adio, / nu o să mai vii la mine în apartament cu ascensorul / maldororul n-ai să mai urci să dansăm rockuri, mazurci..., să ascultăm muzici orientale / și să m-ascund în pletele tale / oh! și-n ritmuri de meterhanele, de tamburine / să ne sărutăm luminați de veioze infidele / gnoze desuete...

Și de-ai să pleci, te rog, lasă-mi amintirea ta de frumoasă / balerină să o contempul în nopțile cu lună plină / cînd eu voi fi trist aidoma lui Shiva,

„Mă duc să-l omor pe tipul de la recepție”.

„Și mă lași singură cu timpul ăsta? Dacă se-ntoarce între timp?”

Deja Liviu clocotește de enervare. „Hai și tu!”, se-ntoarce el din ușă.

„Cum să merg așa?”

„Atunci stai aici și, dacă încearcă ceva, strigă cât poți de tare. Oricum s-a trezit tot hotelul!”

Cind revine de la parter, individul încă nu este în cameră.

„A ieșit, măgarul, din tură și nu i-a spus nimic celui care l-a înlocuit”, rostește Liviu așezându-se moale pe pat și scoțându-și pantofii. „Cică și la recepție le-a făcut ăsta un circ întreg”.

Apoi dă să aprindă numai veioza de la capul celui de-al treilea pat, ca să poată stinge lampa din plafon, însă veioza nu funcționează. Cu mișcări agile, o scoate din priză și o înlocuiește cu a lui. „Numai de n-are avea priza ceva.” Priza n-are nimic. Liviu aprinde veioza pe noptiera noului venit și stinge lumina mare.

Într-o vreme Individul se aude fluierând pe coridor și ușa camerei se deschide izbîndu-se violent de perete. Scoate cheia

și o bagă în broască pe afară. „La hotel, cheia se pune mereu pe din afară, în caz că nu știi”, le explică el, apoi închide ușa apăsând, răsucesc hotărît comutatorul, dă drumul la apă cu toată forța în chiuvetă. Printre gene, Liviu îl urmărește cotrobăind pe rînd în geantă, în dulap, prin buzunare. Apa curge între timp cu zgomot. Liviu se saltă în capul oaselor.

„După ce ne-aj trezit la ora unu noaptea”, întreabă el cu un calm pe care doar cu greu și-l poate impune, „acum de ce faci zgomot numai așa, de-al dracului?”

„Ce tot vrei, dom'ne, de la mine?”, se uită la el profund plictisit celălalt. „Dacă ții neapărat să știi, am fost la veceu și-acu-mi caut săpunul, ca să mă spăl pe miini. Dumneatale nu te speli pe miini după ce mergi la veceu? Sau preferai mai bine să nu mă duc și pe urmă să vă mut nasul din loc toată noaptea aici? Adică am obraz și mă port ca un băiat simțit și, cînd colo...”

Aurelia îi atrage atenția că e cazul să-și măsoare cuvintele. „Mai ales în fața unei femei.” Dar individul nu se lasă pus în inferioritate.

„Auzi, bre?”, o intrerupe el

amuzat. „Eu, cum am învățat, așa vorbesc — mai natural. Da' dacă dumneata ești sensibilă și ți se ofilesc urechile, mergi de spune la recepție că nu-ți convine. Sau scrie acasă.”

Poate unde-i noapte și liniște afară, vocea lui pare extrem de sonoră. De-alături, pe partea cu patul liber, cineva bate de două ori în perete. Intrusul bate înapoi de două ori mai tare. Celălalt nu mai răspund.

„Uite”, încearcă Liviu cu tot tactul de care se simte în stare, „noi miine dis-de-dimineață plecăm cu mașina și pînă seara trebuie să ajungem tocmai în Cehoslovacia. E un drum lung și avem nevoie să fim odihniți, cred că ești de acord cu mine. Încît te rog foarte mult să termini și cu cearta, și cu spălatul și cu zgomotul, și cu lumina și să ne lași să dormim odată. Cred că am avut destulă răbdare pînă acum, dar ce-i prea mult e prea...”

Bărbatul însă îi retează scurt vorba.

„Știi ce? Ia mai slăbește-mă, dom'ne, cu textele astea, că, de cînd am intrat aici, numa-n texte mă ții. Textierule! Am plătit patul — am dreptul să mă spăl, să văd unde-mi pun hainele... Nu știi ce dracu' tot vrei de la mine. Și ce dacă pleci miine în străinătate cu mașina? Te pomenesti că vrei să-ți mai plîng și de milă acum, ai? Uite, eu nu plec nicăieri și fac ce-mi place la mine-acasă. E bine?”

Pînă la urmă Liviu se gîndește că cea mai bună tactică e să-l lase în pace, pentru că altfel individul era în stare să-i țină toată noaptea treji, ca să le facă-n ciudă. După vreo zece minute acesta într-adevăr stinge lampa, stinge și veioza, deschide ușa dulapului și, ascuns după ea, își pune pijamaua, apoi întinde pe bijbiite pantalonii pe spătarul unui scaun, dar, cînd să se culce în pat, se loveste probabil de ceva tare, căci o injură de durere despică întunericul și veioza se reaprinde. Cu un picior ridicat pe marginea noptierei, tipul își examinează degetele lovite. Curînd se lungeste însă în pat, se acoperă cu pătura pînă la mijloc, trage mai aproape aceeași inepuizabilă geantă burdușită și scoate din ea un ziar. Urmează foșnet de hirtie. Aurelia oftează ostentativ.

Într-un tîrziu, se hotărăște să stringă totuși, cu mult zgomot, ziarul, stinge veioza și aproape imediat și începe să sforăie. Liviu își mai privește o dată ceasul cu limbi fosforescente. Încă nu e ora 1 și 25. Îi e urît de restul nopții, în care cine știe cînd va mai reuși să adoarmă. Grozav mai începea și excursia asta!

(Fragment din romanul Martiriu parțial, predat Editurii Eminescu).

Desen de EUGENIA STĂNCIULESCU

cînd / vei ține în brațe pe altul,
vei face pe emotiva, pe
miss ce deține secrete, minuni precum Eleusis!

Adio, totuși, nu pleca iar că
îmi ești magnifica de lotuși Parcă / ioanadarcă
asaltată de blitzuri, de ioni, de ave... / la
o / ușă capitonată cu voroave,
prea tîrziu o să-mi bați, ea
îți va răspunde ca o păpușă : degeaba!

domnul / a
plecat la Cina cea de taină / cu
domnii Montale, Ungaretti, Eminescu și Saba...

Va fi prea tîrziu, iubito / atunci
să mă mai cauți să ne iubim
într-o / sufragerie palimpsestă
voi fi murit visînd că-mi ești o balerină celestă
și / mult prea frumoasă, avestă!

Ah, de ce te-aș cere de la zodii!?

Ah, de ce aș cere de la zodii
să-mi apari, să mă sârui / nu
vei vrea nici dacă munții vor fi struți eliptici,
apocaliptici...

Te iubesc / și
nu-ți voi zice / vreodată,
că sint singur, trist ca Nice părăsit de o iubită /
nefertită!

Acuma, cînd cade peste monitoare, promontorii,
vii / fonoteci, bruma,
eu nu cer nici de la zodii ca să vie / să
mă sârui, să fii tandră, iubita mea mondenă,
catrenă / monandră!

Mă tem că n-ai să înțelegi / vreodată,
cît te iubesc / eu
nu sint un monem sau vreun padișah
să-ți ofere hermeline, bijuterii, limuzine...,
Ah, de ce aș cere de la zodii ca să mă iubești /
cînd
tu ești o nenăscută castă! ?
Nu o să-mi fii, nici dacă mor, nevastă!

O, / nu mai ești lîngă mine...

Se-ntunecă și plouă peste moschei, buildinguri,
biserici...,
o, / nu mai ești lîngă mine să-mi zici :
iubitule, iubitule, iubitule... sint aici!

Sint singur și scriu la
mașina de scris / o
poemă / tu nu mai ești lîngă mine, boemă,
să-mi zici :
iubitule, iubitule, iubitule... sint aici!

Se-ntunecă și norii curg peste foburg
și-n cameră parcă-i mai frig,
parcă te strig,
nu te mai strig, nici n-ai să mai vie...

E beznă și plouă peste shopuri, walkirii /
cofetării...
suferinde de stenahorie. e seară tîrzie și
plouă cu gheață, cu piatră / și
ploaia pe străzile iluminate, ude, îmi pare o
o / mulătră șoptindu-mi ca unui ler / baudelaire
vorbe pe care tu nu mi le mai zici :
iubitule, iubitule, iubitule... sint aici!

Poeme de Florentin Palaghia

* * *

Iartă acest semn adormit în cuvinte
el e sortit să-ți amintească ziua
victoriei pe pagina cu știri
de ultima oră.

Galbenul ochi descoperă numele inerției.

Să te regăsesc într-o silabă
dornică de senzații tari...

E prea tîrziu și profesorul
plînge liniind paginile unui caiet de memorii.

* * *

Lostrile inițiale ale singurătății
prin apele liniștite ale dimineții
prin pasul îndrăgostitului călătorit.
Și să fie aripă somnul ideilor călătoare,
rană surprinsă de doctorii ingenuncheați,
prisacă de dragoste mieroasă la ceasul despărțirii.

Cerul se surpă ca o meduză îngropată în nisip —
marea e podul insingurării mele :
acolo recunosc libertatea
acolo renasc gînduri de dragoste —
acolo trupul meu se recunoaște nisipul.
Cum să-ți număr cutele singelui ?
Cum ți-aș destăinui nemărginirea ?
Eu nu mai sint decît eu
și alături de mine se răstoarnă apele ritmului verde.

Ochiului care plînge porunci — adio !
Pace ființei care mă nesocotește —
timpul e un loc fără umbră de stînci
și ochiul o nețărmită poveste.

* * *

Toamna vine plutind în văzduh ca o sepie,
se incolăcește pe trauma anotimpului
se ridică din plămîinii singerii —
Toamna sîrtecată de amintiri.

O, lacrimă galbenă pe timpanul soarelui
o, burniță sfidătoare a copacilor,
dans al ramurilor goale!

Toamna : denaturare
a unor simple, teribile evenimente
trădînd solarele versuri
tipărite pe scoarța mălinilor.

* * *

Săgeți vinete
pîndind acoperișul soarelui.

Și pîntecel noptii...

Doar aburii depărtării mă mîngîie,
ochiul căzut între apele luceafărului.

Pădurea aleargă inapoia mea
ca o fecioară palidă.
Peste trupul meu cade
steaua polară ca o veveriță.

Deschide faldul care mă ascunde!

* * *

De ce mi-e teamă cînd se-nchide norul ?
De ce mi-e teamă de răchita apei
și de oglinda putredă a lunii
cînd se strecoară-n diguri valul umbrei
și se despart copiii într-o barcă ?
De ce mi-e teamă de sinteza calmă
cînd trec prin anii peregrini și singuri
plecat cu chipul în pustiu de ape
(și luptător și cerb căzut pe gînduri) —
de ce mi-e teamă de iubirea roabă,
de umbra ei de-acum o tinerețe ?
La fel de iute și la fel de oarbă,
la fel de blindă o să ne răsfețe.

TEATRU

Plictisul cu pretenții *)

Poet, prozator și dramaturg, autor prolific și de mare succes al sfârșitului de secol XIX și început de secol XX, scriitorul austriac Arthur Schnitzler a fost și continuă să fie foarte puțin cunoscut la noi. De altfel, creația sa a intrat, după moartea survenită în 1931, într-o uitare aproape totală, abia în ultimii ani mai multe exegeze critice și câteva spectacole montate pe importante scene europene readucând-o într-o acută zonă de interes, reconsiderând-o mai cu seamă în datele sale de radiografie a unei societăți aflate, sub scrierile elegante și bune dispoziții, în descompunere, în neîndoielnică soluție. Căci, dacă multă vreme Schnitzler a fost considerat „trubadurul veselii apocalipse a Vienei”, cercetătorii de azi ai operei sale descoperă, dincolo de capacitatea de a portretiza o lume, dureroase accente critice, o cunoaștere în profunzime a resorturilor care o mai mențincau încă într-o înșelătoare plutire diafană, dar și a morbului nepuținței, a minciunii care-i atinsese ultima suflare. Un farmec otrăvit degajă această lume pictată în tonuri de crepuscul strălucitor: sub opulentul joc de artificii al vieții elegante, al conversațiilor inteligente, al unui *carpe diem* în care mai toți se avintă cu nonsalanță sau cinism, se presimte un frig de moarte, un vid care-i va înghiți, inexorabil, *Drumul singurătății*, piesă pe care Naționalul bucureștean o aduce în scenă în regia lui Mihai Berechet, se circumscrie perfect acestui univers, rămânând una dintre cele mai valoroase opere ale autorului austriac.

În jurul a două personaje este construită piesa: scriitorul von Sala și pictorul, de acum ratat, Julian Fichtner. Amândoi, aflați la vârsta maturității și simțind într-un fel sau altul apropiata scadență. Primul pentru că, bolnav, știe că bucuriile vieții îi sînt numărate; * cel de al doilea pentru că, după ce și-a bătut joc de propriul talent, după ce s-a lăsat dus de amefitoarea viltoare a plăcerilor, simte nevoia unei rădăcini, a unui adevăr de care să se simtă sigur, în care să creadă, în care să-și pună speranța. Primul, inteligent, fermecător, cinic, conștient de propriul egoism pe care-l proclamă și în numele cărui a trăit, gata oricînd să mai încerce o nouă experiență chiar dacă știe că nu are dreptul la ea; cel de-al doilea, crezînd că totul e permis în numele unei libertăți ce-l absolvă de la orice obligații morale, dar care își cunoaște cu o tristețe rău ascunsă ratarea artistică și încearcă disperat să se recupereze din cea omenească. Amândoi sosiți la Viena după lungi călătorii, reintrînd în viața vechilor prieteni, tulburînd apele, scoțînd la iveală neadevărul pe care e clădită întreaga lor existență, dar și ajutînd, indirect, la o limpezire, lăsînd să se salveze cei care știu să-și asume adevărul.

Ciudată interpretare i-a oferit acestui text regizorul Mihai Berechet, împreună cu trupa și cu scenograful Constantin Russu. Nimic din strălucirea și verva acestei lumi nu străbate de pe scena Naționalului bucureștean; masca ce ascunde minciuna, egoismul, putreziciunea dispăre cu totul înlocuindu-se de o plicticoasă expunere în culori întunecate a unui univers tremurînd bolnăvicios în fața unor spectre cu alură melodramatică. Personajele par scoase din cea mai proastă literatură a romantismului negru, mai rău, o tentă vulgară și vulgarizatoare le învăluie pe toate. Ideea de univers crepuscular este adusă „ad literam” pe scenă: totul se petrece în semiintineric, eroii se mișcă și vorbesc cu înecăituri, lungi tăceri, din păcate „goale”, întrerup acțiunea. Cu privirea aruncată în gol, cuprinse de o tristețe iremediabilă, neîșindu-și nici o clipă din masca îndurerată a pri-

mel apariții, personajele au un aer de acută pauperitate intelectuală. Damian Crișmaru, în von Sala, compune cu îngroșări ridicole o figură ce se vrea cinică și care nu-i decît fantoma unui diavol scos la pensie. Prin nimic nu face credibilă pasiunea pe care o naște în foarte tinăra Johanna, atracția otrăvită pe care o exercită asupra celor din jur. George Oancea se străduiește să dea artistului ratat Fichtner mai mult adevăr uman chiar dureroasă dorință a acestuia de a-și recupera dreptul de a fi recunoscut ca tată al lui Felix își găsește în interpretarea sa motivațiile, dar nu se poate smulge din nota termelancolică a spectacolului. Simona Bondoc în Gabrielle Wegrat, mama celor doi tineri, cea a cărei iubire fusese înșelată și întinată în tinerețe cea care moare mai degrabă măcinată de minciuna în care a trăit decît de o boală reală, este însăși masca suferinței nepuțincoase, compusă într-o unică grimasă de durere, exasperantă. Valeria Gagialov, bănuiește că a vrut să facă din rolul Irenei Herms — actrița cîndva aplaudată, părăsind scena în urma unui insucces, purtînd sub alura veselă gîndul tragic al ratării ca artistă, ca femeie — o adevărată compoziție. Din păcate, risul strident, mișcările și tonul vulgare mi-au amintit mai degrabă de o Chiriță (și aceasta fără farmecul cunoscutului personaj). Constantin Dinulescu în rolul onestului profesor Wegrat n-are puterea de a transmite, dincolo de aerul simpatice al omului bun care se dedică unei munci ridiculizate de ceilalți, sentimentul acelei forțe interioare, acelei adevărate care-l salvează din lumea în care trăiește. În mod intenționat am lăsat la urmă pe foarte tinerii interpreți Lamia Beligan și Florin Piersic jr. Este lăudabil gestul Naționalului de a colabora cu I.A.T.C., de a aduce tineri, încă în formare, pe importanta sa scenă. Lucrul s-a mai întîmplat și cu alte prilejuri, iar rezultatele au fost dintre cele mai bune. De data aceasta, însă, cu tot farmecul lor personal, chiar corepunzînd ca vîrstă și alură personajelor, cei doi viitori actori nu ne-au putut dezvălui rețele lor calități. Gîndit fals și încert întreg spectacolul, era mai mult decît firesc ca cei doi să nu răstoarne prin interpretarea lor construcția.

Curioasă mi se pare și ambianta scenică în care regizorul și scenograful au găsit de cuviință să așeze acțiunea. Bănuieșc că ei și-au propus să ridiculizeze lumea adusă de Schnitzler în piesa sa, ideea puțînd deveni viabilă, deși autorul austriac nu-și tratează nici eroii, nici universul ca Cehov. Numai cei milioarele prin care au făcut-o nu au fost dintre cele potrivite, neridiculizînd, ci devenind ele însele ridicole. Astfel, pe terasa pe care se petrece prima parte a acțiunii se află un pian. Se cîntă o singură dată la el, dar pentru că nu mai poate fi scos din scenă, el rămîne acolo și cînd spațiul imaginează grădina impresionantă a castelului lui von Sala. El nu numai că nu funcționează ca semn, dar este și ilogic prezent. Apoi, se vorbește despre frumusețea grădinii castelului, despre statuile romane aduse aici — și nu fără rost. Ce fac scenograful și regizorul? Aduc cîteva ridicole statueti ce le vin actorilor pînă la genunchi, pe care le mai împodobesc și cu flori artificiale. Imaginea este monstruoasă și coboară totul într-un nefericit vulgar. Iar peste toate cele, pe scenă bîntuie cu cele mai neașteptate prilejuri fantoma mamei moarte și nu se scapă nici ocazia de a se construi un tablou (deloc vibrant) din umbre ale trecutului. Eclerajul neîndemnat, elementar folosit, contribuie și el la transmutarea textului lui Schnitzler într-o zonă a prostului gust. La fel se întîmplă cu banda sonoră. Este păcat că buna intenție de a relansa pe scena noastră un scriitor interesant a devenit o piedică în înțelegerea de către spectator a universului lui.

MIRUNA IONESCU

*) *Drumul singurătății*, de Arthur Schnitzler. Teatrul Național „I.L. Caragiale” București. Regia: Mihai Berechet.

PLASTICĂ

Ut poesis pictura

Absolvent al Institutului de Arte Plastice „Ion Andreescu” din Cluj Napoca, pictorul Horea Cucerzan a consacrat, pînă acum, un sfert de secol activității sale plastice, aflîndu-se, odată cu expoziția actuală de la Galeria „Simeza” din București, la cea de a șaptea „personală”, debutul făcîndu-și-l la Blaj, orașul natal, în 1963. Alte patru expoziții personale i-au fost prezentate în ultimii ani în Italia, la Roma și Abano-Terme (1983), Milano (1983) și Padova (1986), pentru ultima fiind premiat cu diploma și medalia artistică decernată de Asesoratul Culturii din Padova.

Participări permanente la expoziții de grup, anuale, bienale, municipale și republicane, precum și într-unele de exponențialitate plastică românească la sediul UNESCO, executarea unor lucrări de artă monumentală, precum Muzica din stațiunea „Venus”, achiziționarea numeroaselor sale lucrări în colecții particulare sau muzeale din țară și din străinătate, toate aceste manifestări rodnice atestă destinul luminos al vrednicului artist. Luminoasă, de altfel, este însăși substanța plastică a lucrărilor sale, colorismul exuberant de ocure auzire și teinte seneze, în spiritul acelei lirice declarații din propriul său poem *Sentiment*: „am sentimentul canarului galben / ce ciugulește cite un grăunte de foc / pentru a se înălța”.

Poetul Cucerzan dedublează pictorul, împrumutîndu-i metafore la fel de feerice: „aduc cu mine insetata lume / un cîmp de fluturi transparenți și vii” sau: „alungă-mă frunză de șarpe / cu apă de cruce / să rățăcesc lumină / în friele cailor”.

Nobletea tropismelor solare este asociată, în spirit naturist, cu geneza telurică și misterul germinativ: „Trup te-ntrupă / aluat / larmă-n sîn / griu despicat / pe-o oglindă rotitoare / dă-n fecioare / holda moale”. Filon al plasticității tradiționale românești, elogiul și sacralizarea luminii și-au regăsit în pictura lui Cucerzan „corespondențele” cu temperatura sudică a Renașterii, din care păstrează vîi reminiscențe, remarcîndu-se tablourile *Carnaval venețian*, compozițiile *Jurnalul Actorii*, portretele feminine suple și grația formelor sechestrare în ovo, suita „genezelor” telurice exprimate senzual prin falii geologice sau acele compoziții miniaturale, sugerînd miezul luminos al unor candelă. Puținele desene prezentate au fluentă vizuală, amintindu-mi parcă de viziunile fibroase și filamentare suprarrealiste ale unui Paul Păun! Desigur că pictorul Horea Cucerzan este îndrituit să illustreze cu brio poemele proprii sale emsi lirice, așa cum a făcut-o cu unele *Poezii de dragoste* ale lui Marin Sorescu, apărute în Italia. Liricul și Plastică se pot logodi fructuos în asemenea cărți-spectacol, îndelung așteptate.

Valoarea simbolică

La Galeriele de Artă ale Municipiului București, pictorul Luca Vasilescu își prezintă cea de a treia expoziție personală în cadrul căreia aprofundează valoarea simbolică a formelor grafice, funcționalitatea expresivă a petelor de culoare, pînă la o eventuală sistematizare a lor într-un dicționar intim, intelectualizat. Un asemenea sistem de semne plastice, bizuit numai pe decupajul cromatic, simplificat pînă la traforare, poate constitui, însă, calea sigură către claustrul unui manierism propus din plecare.

Cît timp, după cum se exprimă criticul Liviu H. Oprescu, sîntem invitați „să ne aplicăm prin resursele pe care le utilizăm în receptarea muzicii, deci cu disponibilități substanțiale de abstracție”, aceste „probleme” și tensionări optice vor fi o dovadă a nevoii legitime de „a-și tălmăci în vizual gîndirea”. Exponatele picturii depășesc, astfel, firescul deziderat al plăcerii estetice, abordînd meditativ problematica plastice, dar obsesia studiului simbolistic impune, din păcate, o răcire tocmai a registrului cromatic.

TUDOR GEORGE

PROFIL

Călin Stegorean

Născut în 1961.

Absolvent al Institutului de arte plastice „Ioan Andreescu” din Cluj-Napoca, promoția 1985 (secția grafică).

Lucrează în orașul Sîntu-Gheorghe.

A participat la numeroase expoziții de grafică și afiș din țară; a fost selecționat cu lucrări la expoziția de „Ex libris și grafică mică” de la Epinal (Franța), ediția 1983; participă la expozițiile: de grafică de la Sint Niklaas (Belgia) și Bormio (Italia) în 1985, „Artă și design” organizată în cadrul Anului Internațional al Tineretului de la Edinburgh (Marea Britanie) — 1986, precum și la expoziția de „Afișe originale”, secțiune din cadrul Bienalei de afiș de la Varșovia (Polonia) — 1986.

Premii: premiul I pentru grafică în faza finală a Festivalului național „Cîntarea României” — 1985 și „Diploma de onoare” și Medalia expoziției internaționale de la Edinburgh — 1985.

Vocația desenului cu mister

Una dintre „vinile” lui Călin Stegorean este că se risipește într-o serie de preocupări — artistice, nu-i vorbă! — și care, dacă n-ar ține de domeniul grafic — teritoriul artistic pentru care s-a pregătit, aproape că ne-ar da argumente să zicem că se „pierde” în ele — prin entuziasm — și prin ele ca deviere de la scopul său principal — desenul.

Călin Stegorean este un ar-

tist foarte tînăr și, ca orice tînăr, nu rezistă tentațiilor artistice, încercărilor, experiențelor, acelu „să vedem ce țese” și, mai ales, acelu „să văd dacă pot” pe care, pînă își găsește drumul, fiecare dintre creatorii l-a cunoscut. El face, asadar, grafică, neavînd obișnuița formată doar pe o singură tehnică și fără inhibiția dificultății vreuncea ori plăcerea comodității alteia. A

lucrat și gravură în metal, este un excelent litograf după cum, în mapele sale, are un mare număr de desene în creion, pastel, acuarelă, tuș, laviuri etc. Cînd vrea, sau cînd subiectul o impune, el execută desene inginerești, impecabile. Uneori, linia lui e perfectă și fără gres ca un desen de tipar, alteleori de o poezie a flou-ului ce învalăuie misterios forme, siluete, obiecte.

O știință foarte bine deprinsă a punerii în pagină, a sugestiei, precum și a intuiției (dublă de gust), a combinațiilor, inedite între forma plastică și litera tipărită, îl fac pe acest tînăr plastician să fie și un foarte bun autor de grafică de carte și, nu e întîmplător faptul că are deja un număr considerabil de cărți îngrijite artistic de el (dintre care cităm: Ion Horea — *Noaptea nopților*, Constantin Zărnescu — *Isisirea la mare*, Nicolae Stoie — *Veacul de aur* — o minunată caligrafie retro cu parafum d'antan — Angela Nache — *Femina*, Dan C. Mihailescu, *Dramaturgia lui Lucian Blaga*, Constantin Ucrain și Dumitru Crăciun — *File de epopee* — colaj cu flash-uri cinematografice percutante).

Spuneam că se risipește — dar o face cu entuziasm și, de

fiecare dată, tînărul creator se îmbogățește cu o experiență nouă, pilduitoare — fiindcă în afară de grafică de carte, de ilustrații la texte clasice, în afară de afișe pe teme date, aniversare ocazionale, în afară de desenul practicat ca exercițiu liber sau ca preocupare pentru un subiect, o idee, el desfășoară o activitate intructivă paralelă vocației sale inițiale de creator de imagini cu un grăunte incitant de mister, și anume este scenograf la Teatrul din Sî. Gheorghe și are, și aici, un sac de idei noi și proaspete.

Spirit scormonitor dublat de o inteligentă vie și cu un umor pe care îl trece uneori în lucrările sale. Călin Stegorean face parte — prin extraordinara capacitate expresivă a desenului — mai ales atunci cînd este vorba de un desen figurativ de recuperare a realității pînă la detaliul cel mai fin —, din valul tinerilor graficieni și desenatori de pînă în 30 de ani, formați la București. Iasi sau Cluj-Napoca, care aduc un suflu nou și instaurează deja în seria lor o ierarhie valorică de care în curînd va trebui să țină seama întreaga breaslă, o generație de desenatori de virtuozitate.

SIMONA VĂRZARU

Galeria 8

Nu de mult a avut loc la Galeria 8 din Str. Eforie vernisajul primei expoziții personale de pictură a Eugeniei Stănculescu. Cele 10 uleiuri și 30 de acuarele ale acestei pictorițe dotate cu un talent de excepție cuprind peisaje, naturi statice și portrete ce se remarcă prin armonia culorilor dispuse în tonuri calde și discrete. Lucrările Eugeniei Stănculescu, în viața de toate zilele inginer constructor, ilustrează convingător generoasa sa profesiune de credință, căci „ele vorbesc despre adevăr, despre bucuria vieții”. (P. FLORIAN).

Unde ne sînt tinerii istorici literari? (III)

Valeriu Râpeanu

Viitorul cercetării literare

Întrebarea care constituie titlul acestei anchete nu este în nici-un caz o întrebare retorică. Ea corespunde unei realități ce privește prezentul, dar mai ales viitorul cercetării noastre literare. Și nu un viitor îndepărtat, ci unul care începe să devină realitate. Formarea și pregătirea unui istoric literar și nu a unui critic care să scrie o istorie a literaturii române cum cred că în mod eronat s-a înțeles uneori intenția acestei anchete, presupune mai înainte de toate o formație interdisciplinară. Istoricul literar de astăzi nu mai poate fi doar un cunoscător al literaturii române așa cum se predă această disciplină în licee și chiar în facultățile de specialitate. Conceptul de istoric literar așa cum îl înțelegem astăzi, așa cum trebuie să-l înțelegem din ce în ce mai mult în viitor, nu mai poate reprezenta un domeniu în sine și pentru sine. Dimpotrivă el reprezintă o parte a unui complex numit civilizație românească fără de care nu putem înțelege literatura română. După cum la formarea conceptului de civilizație românească literatura a avut un rol, după opinia mea, determinant. Unde deprinde tinerul care are vocația cercetării și pasiunea istoriei noastre literare această noțiune atât de complexă care este civilizația românească?

Literatura română s-a dezvoltat într-un context social, moral și politic. Am mai spus că principalele curente literare românești sînt înaintea de toate curente de ideologie socială și chiar de doctrină politică. Chiar cele care au predicat autonomia estetică a artei au făcut-o ca o reacție explicită sau implicită împotriva acestei realități de fapt a culturii românești. Iar contra-reacția a venit din perspectiva amintită. De aici o altă întrebare, unde învață viitorul istoric literar o istorie a doctrinelor sociale și politice care s-au materializat direct sau indirect în programe culturale și literare, care au influențat imediat sau la o anumită distanță de timp curente literare?

Literatura română s-a scris în paginile ziarelor și ale revistelor. Pare un truism dar cu cită stingăcie explicăm în ea și astăzi identificarea scriitorului și a operei lui cu programul și direcția revistei sau ziarului respectiv. Întimpinăm altele dificultăți la editarea publicisticii scriitorilor clasici pentru că toate aceste trei elemente esențiale ale formării unui istoric literar sunt absente din procesul formației sale.

Dar unde se predă viitorului istoric literar o istorie a presei românești nu ca o însușire de titluri și nume, ci ca o expresie a spiritului public manifestat în paginile ziarelor și revistelor noastre din trecut?

Ca un corolar la aceste întrebări se mai ridică încă una: la noi nu avem încă o istorie a spiritului public și a mentalităților, istoria în clasele liceale este concepută după vechile clișee, iar literatura legată în mod artificial și schematic de evoluția societății. Pe băncile facultății orizontul viitorului istoric literar nu se lărgeste din perspectiva amintită de noi. El aduce cunoașterea literaturii române, a celei universale și a filologiei. Ceea ce e absolut necesar, nu și suficient.

Din fericire editurile noastre au început să tipărească de cîțiva ani cărți dedicate istoriei partidelor politice românești, unor perioade din istoria țării noastre, vieții cotidiene chiar, au început să valorifice critic expresiile gândirii filosofice, sociale, politice, istorice. Editura Meridiane tipărește lucrări fundamentale ale gândirii și istoriografiei contemporane, din lectura cărora un tînr poate acumula nu numai cunoștințe ci și o metodă modernă de privire și înțelegere a fenomenului cultural, iar Editura Univers lucrări de istorie și critică literară a căror nouitate și diversitate nu pot fi decît benefice.

Deci, un tînr istoric literar capătă pe băncile facultății cunoștințe cit se poate de utile, în perspectivă: dacă se întîlneste cu un maestru generos acesta îi împărtășește din experiența sa.

Dar formația complexă fără de care istoricul literar de astăzi și mai ales cel de mâine nu pot exista, aceasta este — din fericire și din nefericire — o treabă de autodidact.

Ion Simuț

Șansele unei înnoiri

Avem de pus față în față două realități. Prima: tinerii exegeți, atrași mai

mult de teritoriul actualității literare pentru că aduce mai repede consacrară, sînt, de multa vreme, din ce în ce mai puțin preocupați de istoria literară, plăcîndu-le adesea să o confunde și să o condamne sub numele de simplă factologie sau documentaristică — minore în obiectivele lor mărginite. A doua realitate de invocat în această discuție: istoria literară s-a înnoit fundamental și e suficient să amintim preocupările lui Hans Robert Jauss pentru reconstituirea orizontului de așteptare esențial pentru o istorie literară ce-și îndreaptă atenția spre receptare ca unul din termenii ecuației autor-text-receptor. De fapt, nu există nici o operație între cele două realități: tinerețea spiritului critic poate îmbrățișa cu entuziasm noua înfățișare a istoriei literare, nu e nevoie să o accepte în formele ei învechite. Aceste forme tradiționale (revizuirii biografice, restituirii de variante, pagini inedite, corespondență, îngrijiri de ediții etc.) trebuie însă asimilate, însușite în practica istoricului literar, iar nu ignorate. Surprizele unei noi interpretări pot veni tocmai din asemenea spații necunoscute. Mircea Iorgulescu, de pildă, și-a căutat argumentele pentru un **Alt Istrati** și prin investigații de istorie literară pe cont propriu. Dintre cei mai tineri, Mircea Scarlat pornește cu cea mai mare seriozitate să exploreze spațiile mai îndepărtate sau mai apropiate ale istoriei literaturii. Scriind **Istoria poeziei românești**, a realizat în paralel și antologii foarte utile, studii de detaliu, cum sînt acelea despre poezia veche, despre Bolliac și, mai recent, despre climatul poetic simbolist. Ion Cristoiu a izbutit o revizuire a punctului de vedere despre începuturile lui Marin Preda tot printr-o inițiativă de istorie literară, ale cărei mijloace au fost asociate cu cele ale criticului literar — așa cum e și firesc. Aș mai aminti, ca foarte interesante, cercetările Dorinei Grăsoiu, atât cea despre „**Bătălia**” Argezi, cit și cea despre **Mihail Sebastian sau ironia unui destin**.

În acest an al centenarului I. E. Torouțiu, cel care a strîns și a publicat în treisprezece volume **Studii și documente literare**, e bine să discutăm despre istoria literară tradițională, cit și despre șansele unei înnoiri. Cred că motivul principal pentru care tinerii sînt mai puțin atrași de istoria literară e aparența că aceasta ar oferi șanse mai mici de afirmare a personalității. Or, tinerii doresc un succes rapid, pe care îl pot obține relativ ușor și înșelător prin câteva articole de atitudine despre, să zicem, Adrian Păunescu, Paul Anghel, Ion Lăncrănjan. Un studiu de sinteză despre Victor Papilian (ca să dau exemplul altui centenar) nu pare să răspundă unor necesități prezente ale momentului, nu intră în polemicele actualității. Pe deasupra, cărțile lui nu se găsesc la îndemînă și solicită un stagiul de bibliotecă. Nu aș vrea să se înțeleagă de aici banalitatea supărătoare, adesea vehiculată, că e mai ușor să faci critică literară decît istorie literară. Și una și alta, practicate cu profesionalitate și competență, presupun exigențe la fel de mari.

Tinerii istorici literari angajați cu adevărat în astfel de întreprinderi și investigații sînt puțini. Colecția **Restituirii** de la Editura Dacia, unde și-au făcut debutul mulți tineri ca îngrijitorii de ediții, și-a întrerupt, din păcate, continuitatea. Avem astăzi a ne însuși lecția clasicilor N. Iorga, E. Lovinescu, G. Călinescu, N. Cartoian, Dimitrie Popovici și nu cred că sînt suficienți de bine cunoscuți Ion Breazu, Gh. Bogdan-Duică, Ioan Bianu, I. E. Torouțiu — evident, nu pentru a-i repeta, nici în literă, nici în spirit, ci pentru a-i continua într-un mod nou. Aproape de noi, putem dialoga cu activitatea unor puternice personalități ca Șerban Cioculescu, Al. Piru, Adrian Marino, Mircea Zăciu, Constantin Ciopraga, Virgil Cîndea, Paul Cornea, Dumitru Micu, Z. Ornea. O nouă istorie literară, în spiritul timpului, aliată cu sociologia, teoria recepției, istoria ideilor, își așteaptă de la tinerii de azi întemeierea, investiția de muncă și de personalitate.

Ion Nistor

Responsabilitatea morală

În ultimul deceniu revistele noastre au prilejuit diverse dezbateri în jurul istoriilor literare în general și al istoriilor literare contemporane în special. S-a vorbit însă mai puțin, dacă nu chiar deloc, de condiția istoricului literar. Condiția istoricului literar de astăzi, de altfel ca și a editorului de texte, nu este de invidiat. El este pe de o parte concurat (absorbit) de criticul literar, a cărui glorie (fie ea și efemeră) este mult mai ușor de dobîndit în raport cu satisfacția istoricului literar. Pe de altă parte

tinerul istoric literar nu are la dispoziție reviste sau rubrici anume, de care se bucură în schimb criticul. Nici sub raport editorial nu se află într-o situație privilegiată.

Dar mai întîi de toate, istoricul literar trebuie să dobîndească vocația studiului să fie un spirit sintetizator și capabil să emită judecăți pe cit posibil obiective, căci actul său de evaluare este prin definiție unul de referință. Căci, așa cum afirmă G. Călinescu, „istoria literară este forma cea mai largă a criticii”, este o „istorie de valori și ea atare cercetătorul trebuie să fie istoric întîi de toate, să stăpînească valori, adică să fie critic”.

Deși s-au făcut pași mari în domeniul editorial nu avem încă toate instrumentele de lucru pentru anumite perioade, cum ar fi, de pildă, bibliografia sau volume de corespondență.

Istoriile literare apărute în ultimele două decenii au fost preocupate în a stabili poziția scriitorilor și a operelor în cadrul unor tradiții, de a explica mai adecvat evoluția fenomenului literar în planul mai larg al istoriei culturii și în general al istoriei naționale.

Personal cred că nu de istorii literare ducem lipsă în primul rînd, ci de istorici literari tineri care să se angajeze la o întreprindere anevoioasă și nu o dată plină de riscuri, mai ales cînd ne referim la perioada contemporană. Mai asistăm și astăzi din păcate la apariția unor sinteze (istorii literare, dicționare) care nu aduc nimic nou sub raportul judecăților de valoare și, lucru și mai trist, nici sub raport biobibliografic. Așa se face că realizînd istorii „noi” din altele vechi — fără a se parcurge opera scriitorilor și contribuțiilor aduse de diverși cercetători — se perpetuează uneori și erorile de la un autor la altul. Erorile nu au o mai mare sau mai mică importanță în raport de cititorul căruia i se adresează respectiva exegeză, cum încearcă a justifica semnatarul unei recente sinteze.

Fie că este dedicată specialiștilor, ori publicului larg responsabilitatea profesională și morală este aceeași.

Dacă în anii '60 se preconiza realizarea istoriei literare prin „monografii”, în deceniile '70-'80 au fost publicate o serie de istorii literare „didactice” sau „parțiale” semnate de Ov. S. Crohmălniceanu, Al. Piru, Dumitru Micu, Const. Ciopraga, Ion Rotaru, E. Simion, Gh. Grigorescu, Marin Mincu ș.a. Din generația tînră contribuții istorico-literare meritorii au adus printre alții Ion Cristoiu, Nicolae Scurtu, Ioan Adam, Mihai Coman, Fănuș Băileșteanu.

Afirmarea istoricului literar tînr presupune, citîndu-l iar pe G. Călinescu, a fi critic cu perspectivă istorică și istoric literar cu spirit critic. Dintre cei mai tineri, Constantin Sorescu se anunță de mai mulți ani cu o „Istorie hieroglică a literaturii române”, din care a publicat mai multe materiale în diverse reviste. Indiscutabil, întreprinderea sa va surprînde și va genera discuții controversate. Orice afirmare nouă naște o confruntare de idei.

Fănuș Băileșteanu

„Inefabila istorie”

Cînd, la finele anului 1980, veneam să lucrez la revista „Manuscriptum”, nu prea realizăm ce înseamnă „istoria literară”. Pe urmele „principiilor estetice” ale lui G. Călinescu și, desigur, sub influența escismului, folietonismului, structuralismului, „noii critici” etc. — en vogue, pe atunci, ba chiar și acum — exasperat de pozitivismul „științific” (gen: „X s-a născut”; „a copilărit...”; „a scris...”; „a murit...”) — că, de nu știal, de pildă, cum îmi spuneau unii colegi mai mari, cînd și unde a publicat Eminescu, să zicem, **Mortua est și Somnoroase pasărele** erau pierdute la examen), asadar, revoltat de „lecturile de literatură” care aveau darul să te îndepărteze de fiorul artistic al unei opere — vedeam istoria literară ca o factologie de „bătrîn dascăl” cu-a lui „haină roasă-n coate” care — într-un „calcul fără număr” — tot adună și adună (documente) fără a ajunge la mare lucru: tot ce „a spus” Călinescu, Lovinescu, Perpessicius sau Streinu rămîne esențial! (fierește „bătrînul dascăl” eminescian era un filosof care „sprijinea lumea și vecea” — într-un „număr” și amintirea lui nu are, aici, nici un sens ironic. Deși ironia sortii m-a condus și m-a făcut să cunosc mulți „arhivari” pentru care cel mai neînsemnat bilețel semnat de Iorga sau Goga, de pildă, e un „document sfînt”, incomensurabil).

Zic și acum: tot **Istoria...** lui Călinescu a rămas monumentul intangibil! Tot „biografia” și exogeza călinesciană asupra „vieții” și operei lui Eminescu ră-

mine cartea de căpătîi! Dar experiența celor șapte ani petrecuți în înfrîmarea „documentelor” din redacția revistei „Manuscriptum” mi-a adus, cred, ceva din revelația pe care, probabil, și Călinescu, și Perpessicius au avut-o aproape avînt-la-lettre: — că manuscrisele scriitorilor au un farmec al lor, aparte, sugerîndu-ți pulsația singelui în mina care astemtea limpede cuvintele sau, dimpotrivă, transpira ori singera pe coala de hîrtie (ca, de pildă, în cazurile lui Caragiale ori Perpessicius însuși) — că viața creatorului e mult mai complexă decît te face să înțelegi un poem finit sau o proză de efecte cristaline (vezi scrisul lui Sadoveanu); — că istoria își spune un cuvînt hotărîtor în orice operă; — că, pînă a ajunge la o anumită formă, o creație trece prin infinite metamorfoze (bunăoară, **Oda (în metru antic)** a lui Eminescu a fost proiectată inițial ca o elegie napoleoniană și abia după nu știu cite variante a devenit ceea ce este... azi); — că și iconografia își are un rol fundamental — nu doar de pavoazare — în biografia unui artist (unul e chipul lui Reboreanu, de exemplu, înainte de apariția romanului **Ion** și alta figura academicianului); — că, în fine, orice amănunt (o notiță mai intimă, mai secretă, o scrisoare o delicată, un act oficial etc.) poate căpăta semnificație...

Totul depinde însă de cum utilizezi și interpretezi aceste „documente”, de cum le „puți în pagină”. De harul, de talentul, de — de ce nu? — geniul folosirii lor.

G. Călinescu a avut un asemenea geniu și în aceasta rezidă — cred — farmecul „istoriei” lui literare! Pentru el — ca și pentru Părvan sau Iorga —, fiecare „ciob de vas” își găsea locul în arhitectura obiectului reconstituit, pentru el, totul se ordona pe o anumită traiectorie, pentru el — ca și pentru Părvan, mai ales — arheologia avea o semnificație, o noimă critică, o filosofie subiacentă. De aceea — pentru el — istoria literară era o „știință inefabilă”. Ca și Arta, Tot o Creație, adică un roman „documentar”.

Nicolae Scurtu

Nevoia de exigență

După mai multe intervenții la dezbateră noastră, unele dintre cele mai autorizate, reprezentînd atitudinile și măturile seniorilor, cit și ale celor mai tineri sau foarte tineri, e momentul să afirmăm că istoria literară și cei ce o practică au nevoie de perspicacitate și exigență. Opinia noastră manifestată, în mai toate împrejurările de pînă acum, e că avem, de citeva decenii, o strălucită școală de istorie literară la București, Iași, Cluj-Napoca și nu numai aici, unde cărturari din toate generațiile contribuie în chip constant la rafinarea conceptului de istorie literară prin contribuțiile, cercetările și cărțile lor. E drept că aceste cărți și materiale nu sînt prizate, așa cum merită, de critica literară curentă. Poate aici, și cred că aici e grava eroare nevalorificate cu atenția cuvenită, aceste studii nu-și ocupă locul necesar în reșerșirea istoriei literaturii române. De altfel, mai există încă unele prejudecăți asupra istoriei literare și a celor care o slujesc cu devotament și pasiune ce ar trebui spulberate definitiv. S-a constatat, și practica a demonstrat-o în mod evident, că istoria literară implică obligatoriu simț critic acut, iar critica literară are neapărată nevoie de perspectivă istorică. Cele două aspecte ale cercetării operei literare sînt practic inseparabile. Istoricul literar tînr, care se ocupă cu o consecvență demnă de urmat, sînt în număr apreciabil. Unii au publicat cărți, studii, articole, contribuții, au îngrijit ediții, au restituit opere postume, au tipărit albume, cataloage de manuscrise, de autografe, de corespondență, au corectat erori, au întregit informațiile despre un scriitor sau o operă, iar alții au urmărit cu răbdare circulația unor motive, teme și scriitori străini în spațiul literar și cultural românesc. Așadar, putem considera, fără nici un fel de supraestimare, că istoria literară practică de cei tineri a dat și dă permanent contribuții de valoare ce merită o mai sporită receptare din partea criticii literare și chiar a unor scriitori ce manifestă lipsă de atenție față de acest aspect al literaturii. E chestie de instrucție, formație și, în ultima instanță, de gust. Consider, de asemenea, că nu mai e necesar să-i menționez pe toți acei ce au publicat prețioase contribuții de istorie literară ce onorează o generație și care imprimă o anumită tinută literaturii naționale. De ce? E simplu de răspuns. Cărțile lor o demonstrează, iar cei mai valoroși au și fost menționați în intervențiile din cadrul acestei dezbateri.

Suplimentul literar-artistic al Scintei tineretului ține coloanele deschise oricărui contribuții de istorie literară.

Iată-ne, escortați de ultimele zile ale lunii februarie, gata să sărim tranșea primăverii. Pe năvălă subțire a copacului pe lângă care-am trecut toată iarna, nebăgându-l în seamă, cu căciula îndesată până-n sprincene, au apărut niște muguri umflați și pufoși pe care-l poreclim mișiori. Bucuria clatină și infurnică, prestigiul bine prionite în nodul cravatei își îngăduie gesturi copilărești și zimbele nevinovate. Colțul de stradă își oferă, la tarif redus, buchele de ghiocci, flori care se dăruiesc fără staniol și panglică, prionite într-o ață răsucită, de cusut nasturele de la git. Toate lucrurile, ieftinindu-se, cresc la prețul sufletesc. Primăvara indulcește și mingiile asperități gilcevoase. Un vecin care te-a jignit, făcându-ți cățelul pechinez potale, se apleacă spontan, mîngiindu-l pe ureche și netezindu-i zuluful cozii. Îi răsplătești cu un zîmbet care grațiază trei luni de animozitate.

Sub zodia zambilei care va înflori, se zice, mai curînd în această primăvară stă și dialogul nostru la vedere, poșta noastră nesecretă. Multimea picurilor primite, depășind mult puțină noastră de răspuns, dar nu și dragostea emoționată de a o face, întrefine primăvarațea ideea că revista noastră este citită, iar scriitorul tinăr o caută cu îndreptățite speranțe. Vom încerca, punînd drept gaj nesomnul nostru și răbdătoarea noastră trudă, să nu-l dezamăgim.

● S. Z. GETUSA, Drăgășani, Zlătărei: „Zlătărei este o localitate care aparține prin numărăte fire de străvechiul și pitorescul oraș Drăgășani. Legendele (ne)scrise spun despre această localitate că a fost ctitorită de un grup de căuțatori de aur. Această sete de aur s-a transmis din generație în generație ereditară și am moștenit și eu această „pohtă“. Și iată-mă în căutare de „aur“, săpînd o fîntină adîncă în alunecătorul pămînt al cuvîntului. Vă rog, pentru poeziile trimise să-mi găsiți un loc în rubrica dumneavoastră sub pseudonimul de mai sus. Știți, nu că părinții ar fi oameni răi, dar nu consideră poezia o formă sigură de profit, o meserie care să te scutească de surprize“.

Este interesant că v-ați confecționat o motivație zonală pentru pasiunile literare. Nu știu cite generații de căuțatori de aur vă sîd în spate, dar pentru fîntina la care — cum frumos ziceți — săpați, e nevoie de un mai constant respect pentru limba română. Cam dese greșeli de ortografie atît în scrisoarea trimisă, cît și-n textele literare insoțitoare. Nu încercăm nici-o satisfacție scoțîndu-le la iveală pentru posibilul nostru cititor. Aveți grijă, deci, ca fîntina cuvîntului la care scormoniți să nu se surpe, strivindu-vă deștele vinovate. Altfel, de asta ne e ciudă, nu sînteți lipsit de talent literar. Autoironia din Lamentație se citește cu plăcere: „Am capul gol de idei / Dacă l-aș scoate / și l-aș arunca / ar suna sec / pe treptele gîndurilor ce l-au urcat / atît de sus / că nici eu nu-i mai ajung / cu mina la nas“, iar ultima poezie, fără titlu, scrisă-n 31 octombrie (nu pierdeți acest amănunt de istorie literară și ne precizați data scrierii fiecărei poezii!) poate fi transcrisă fără a ne face vinovați de mari indulgențe:

Și dacă vreau să te string în brațe,
Și dacă vreau să-ți sprijini capul
pe pieptul meu. Și dacă
vreau să-mi îngrop fața
în părul tău. Și dacă
aceste amănunte
inseamnă iubire, întreb:
— De ce atîta reținere?

În legătură cu părinții — au dreptate. Poezia nu-i o formă sigură de profit. Dar, după știința noastră, nu există meserie să garanteze un profit. Cînd însă veți simți marea profit interior al poeziei, lumina ei la care se pîrgulesc nelumești roade ale spiritului, vă puteți considera un nabab universal.

● LIVIU MIRCEA, București: „Am douăzeci de ani și sînt un pasionat al literaturii. N-am activat în nici-un cehaclu pînă acum și nici n-am publicat ceva, totuși dragostea de poezie care s-a născut citîndu-l pe Eminescu, atunci cînd mă aflam în primul an de liceu s-a dovedit destul de puternică de-a lungul timpului. Ai mei nu vād cu ochi buni această activitate a mea, deși în sinea lor și-ar dori să fiu un mare scriitor“...

Deocamdată nu sînteți scriitor deloc. Versurile sînt școlărești. Dar nu de școală superioară. Singura poezie care spune esteticeste ceva ar fi Euridice. Numai că o omoriți și pe această pe la jumătate cu „eu mergeam înainte, tu veneai pe urmele mele“, ceea ce nu-i decît o descriere exactă și atîta tot a legendei Orfeu, Euridice, iar în final îi dați lovitură decisivă cu versul pe care-l transcriem întocmai: „copacii ridicau către cer pașii noștrii“ (sic!). Citiți „Orfeu, Euridice, Hermes“ de Rainer Maria Rilke, spre a vă convinge ce a putut realiza un mare poet cu aproximativ aceleași personaje. Apoi stabiliți odată i-urile la locurile cuvenite. Toată serioarea dumneavoastră e o ne-gustorie, o piață liberă, fără control, de i-uri. Le luați de unde nu trebuie și le punți pe unde nu te aștepti.

● IVAN CONSTANTIN, București: „Lucrez ca programator la un centru de calcul. Vă trimit două încercări literare“...

Vă doresc succes în munca dumneavoastră de programator. Prozele...

● DANIEL MARIAN, Deva: „Deocamdată, cît mai stau pe la stopuri, vă rog a-mi spune părerea dumneavoastră despre poezia pe care v-o trimit — dacă bate înăuntru sau în afara poeziei“.

Nu am găsit cele 62 de poezii trimise — precum spuneți — în anul trecut Suplimentului. Norocul meu sau ghinionul dumneavoastră? Sau și una și alta. Ați primit, adăugați, un premiu al revistei noastre, la Costești în 1987. Vă felicit. Intrucît nu știu mare lucru despre prestațiile dumneavoastră anterioare mă voi referi la poezia, singura pe care mi-o trimiteți. Ce să zic despre ea? V-o public. Considerați gestul și o reparație pentru premiul nematerializat la care vă referiți.

ALERGARE DIN POET ÎN POEM

Să fie un cal, cu coama în noapte,
Cu copitele în zi,
Să fie al meu, pînă la urmă,
Și urma să fie a mea...

Să cad de pe cal
Doar atît cît să fiu izbit
de lucrurile simple,

Să mă logăn pe coamă
Doar atît cît să nu mă mintă
Iubirile toate.
În rest,
Să fie un cer cu nochezat
în loc de ceață,

Cu stele în lărbă,
Să fiu al lui, pînă la urmă,
Și urma să fie a mea...

Să fiu poet
Doar atît cît să fiu izbit și mințit
— desigur mințit —
De fatale revelații.
În rest,

Dacă mai e ceva,
Să fie pînă la urmă,
(Și urma să fie a mea...)

Cenaclul literar-artistic „Confluente“

În cadrul preocupărilor sale de promovare și afirmare a talentelor literar-artiste de pe cuprinsul întregii țări, Cenaclul literar-artistic „Confluente“ își va desfășura următoarea ședință marți, 1 martie 1988, ora 19, la Timișoara. Dedicată celor mai tineri creatori, noua ședință de lucru (loc de desfășurare rotunda Casei de cultură, a științei și tehnicii pentru tineret), va reuni personalități culturale-artiste și tineri creatori din București și din Timișoara.

Din program: poezie, proză și critică literară aparținînd studenților timișoreni Simona Umbreș, Lucian Vasile Szabo și Simona Constantino-vici, vernisajul unei expoziții de plastică realizate de membrii grupării artistice „Atelier 35“, lansarea cărții „Imblinzitorul de oglinzi“ de Ionuț Cirjan, prezentarea a două scurt-metraje realizate de Cineclubul C.F.R., moment de muzică clasică susținut de elevul Radu Blidar (vioară). În încheiere — dezbateri pe marginea celor prezentate.

● MIHAI GEORGETA, Singeru (sa-tul Tisa) Prahova.

Intîmplarea (oare?) face să cunosc binișor zona de unde-mi scrieți. Chiar mă întreb cine și a cui veți fi fiind. Din cele trei poezii trimise (fără notă explicativă) două sînt interesante. Versificați cu dezinvoltură „suspînind ca un cedru fierbinte / mă nășteam prima dată atunci / și era prea tirziu să m-arunci / lîngă groapa cu mașteri prea sfinte // alergam precum mielul la stîină / măsurînd veacu-acesta de jad / și mi-e teamă de-atunci c-am să cad / în plămada luminii țărîină“. Trimiteți-mi un grupaj mai consistent de poezii și (pentru a nu mă obliga pe mine să întreb la intrarea pe uși!) câteva date de biografie. Lămuritoare pentru cel cu care dialogați.

● CIUTACU GABRIELA, Horezu, Vilcea.

„De ce uitării să te dau / Cînd încă te țin minte / De ce aminte să nu iau / De ce s-a intîmplat înainte // E un adevăr destul de crud / O inimă distrusă / Dar de analizat în amănunt / Nu e definitiv răpusă“...

Bravo! Fiți tare și indiferent de ce s-a petrecut înainte, mențineți-vă înima în stare de funcționare. Nu vedem însă de ce vă chinuți să spuneți în versuri ceea ce ar putea fi comunicate mai fără caznă.

● IRINA ALEXANDRU, Birlad: „Vă trimit cîteva poezii mai reușite; oricum acestea rămîne la aprecierea dumneavoastră, subiectul meu nr. 1 fiind dragostea“.

Cred că ați încercat picurile. La noi au ajuns poeziile cele mai puțin reușite. E adevărat că sînt de dragoste, dar... „Intîia oară te-am văzut / Într-o frumoasă zi de mai / Nu speram că o să te cunosc / Ne-am cunoscut / În sfîrșit / Și ne-am iubit / Dar ai plecat / Și n-ai mai venit“... Fac pariu că așa s-au petrecut lucrurile!

● RĂDULESCU MARIAN, Timișoara. „Sînt absolvent de liceu, am 19 ani, iar datorită mie nu sînt student acum“...

Imi trimiteți cea mai lungă, cea mai interesantă și cea mai ciudată scrisoare. „Dostoievski și Joyce — scrieți la un moment dat — fac parte din fruntea autorilor morali ai dez-orientării mele“. Urmeză un lung studiu eseu intitulat „O posibilă evoluție a personajelor la James Joyce“ cu mottoul „Istoria e un cosmar din care incere să mă trezesc“ (J. Joyce — „Ulysses“). Am intîmpinat mărturisesc, destule dificultăți în descifrarea scrisorii dumneavoastră; scris de mină, mărunț, aproape inghesuit, încercînd să utilizați tot albul unei coli. Nu-

meroase paranteze, citate, insertări de text critic. Cu o lupă aș fi avut un mare succes pesemne. Cu toată cazna descifrării, epistola dumneavoastră mi-a pricinuit o mare incitare. Sînteți un adolescent (un tinăr) ineztrăat cu o curiozitate intelectuală deosebită, dublată de un fin și pătrunzător spirit analitic. Faptul că, pornind de la cîteva pagini care v-au cucerit și intrigat ați ajuns în posesia unei aproape complete bibliografii Joyce, că ați citit din acest autor și despre acest autor nu numai ce s-a tradus la noi, ci infinit mai mult, că iată, încercați și reușiți un studiu propriu despre evoluția personajelor la unul dintre cei mai disputați și dificili prozatori moderni, acestea și încă altele divulgă o tenacitate de cărturar clasic, scrupulos, organizat. Am rugămîntea să-mi retransmiteți acest studiu dactilografiat și, eventual, și alte încercări eseciste. Încercați, pentru rubrica noastră Idei, mic eseu pornind, să zicem, tot de la un pretext literar. Nu vād de ce vă ambiționați să dați din nou la medicină. Sau poate vă împing părinții. Păcat. Aveți o puternică vocație filologică. Celelalte pagini despre muzică, poezie, film sînt măgulitoare pentru autorii la care vă referiți. Am transmis lui Adrian Enescu cele cuvenite. Veți primi, nu peste multă vreme, discul și cartea cu pricina.

● CORNEL SOTIR, Draja de Jos: Imposibil de selectat ceva din tot ce ne-ați trimis. Amnarul cuvîntelor dumneavoastră nu dă scintile din păcate, cu toate că transpirați îndeajuns pentru asta. ● IOANA NEGRU, Buzău: Credința frumoasă în poezie, cu care vă lăudați, nu-și află un minim suport în versurile pe care ni le trimiteți. Să mai vedem. ● DANIELA DORIN, Iași: Imi pare rău, dar nu ne-ați convins. ● ANTON CĂRĂUȘU, Galați: Mai aproape de ceea ce trebuie ar fi poezia „Prea plin de nemurire“. În rest vorbe goale. ● BADEA MARIANA STELIANA, București: Nu putem cotiza la sporirea izbinzilor dumneavoastră literare pentru că versurile nu ne-tînd nici-o mină de sprijin. ● EUGEN BUCUR, Brașov: Mai reușite poeziile „Corabia cu un singur marinar“ și „Prostul satului“.

● DUMITRU BERT, Drobeta-Turnu Severin: „Urmăresc cu deosebit interes Poșta NEsecretă a revistei. Am încredere în dumneavoastră și tocmai de aceea vă trimit și eu cîteva încercări poetice. Menționez că sînt elev în clasa a XI-a“.

Poeziile sînt asemenea virstei pe care-o aveți: la jumătatea drumului dintre copilărie și maturitate. Firește că aveți talent și firește că vă și publicăm. Mențineți legătura cu redacția noastră.

Pictură bolnavă

Am pictat într-o zi
durerile unui spital:
oameni cu privirile
agățate de uși,
copii ce-și culcaseră așteptarea.

Am pictat un
„domn doctor mă doare...“,
bucuria tipată a unui copil
ce se naște,
siluete albe, grăbite,
oameni ce abia se tirau
pe coridoarele interminabile.

Am pictat
medici care nu mai veneau
și
„Dragă, te cheamă domnul doctor
la o cafea“.

Într-un colț, pe tablou,
bătrîni și tineri
își așteptau „rezultatul“.

Am pictat
și chipuri fericite
ce cunoșteau
vreo asistentă:
„Ai venit la reparație? !“
„Da, sărut mina...“
Am umplut golurile din pictură
cu sfaturi medicale,
cu multe rețete,
injecții, raze.

Pensula pi-nă murit
între degete...
Am alergat
și

m-am dizolvat
în aerul medical al spitalului
uitînd tabloul în
gîndurile unui bătrîn
care-mi urase
sănătatea.

Unica greșeală

Pe copac
creșteau păsări.
Întii
le-au inmugurit ochii,
apoi cîntecul.
Cerule a început
să biciuie
copacul greșit

cu eclipsă de stele.

Atunci,
păsările s-au speriat
și n-au mai vrut să zboare.
Cerule s-a făcut albastru
și-a început
să plîngă.
Copacul s-a scuturat
de păsări
inecate în lacrimile
Marelui Senin.

DUMITRU BERT

Timpul așteptării

Pune un felinar în geam,
așteaptă-l
pe acel pierdut pentru totdeauna,
Nu plînge din cauza bucuriei,
dacă vine,
căci nu agreează lacrimile.
Nu întreba prea multe,
îmbie-l cu mincare și băutură,
îmbracă-l cum se cuvine,
fă-l puternic,
ca să poată face față fratelui său.
Înainte de a adormi,
pune felinarul în geam
și așteaptă-pacea.

FRANCISC STERUȘ
București

Cintec

Spune doamne o hai spune
Celui care sînt și-apune
Trup în umbră gol zidit
Mult mai am eu de murit?

Flori de rouă ochii mei
Arde liniștea în ei
De la nord la infînit
Mult mai am eu de murit?

Straie reci din lut subțire
Port pe mine ca un mire
Și miros a somn cosit
Mult mai am eu de murit?

NICOLAE MIHAIL
Bacău

Paris, o clipă din eternitate

Dacă romantismul a reprezentat, înainte de toate, o stare de spirit, același lucru s-ar putea spune și despre Paris Neindoielnic, dincolo de istoria sa proprie, de monumentele sale celebre, prezente în mai toate marile enciclopedii ale lumii, Parisul reprezintă și el o stare de spirit. Pentru călătorul român nu ai ales, „orașul-lumină” înseamnă, înainte de toate un continuu izvor de referințe literare, de permanente trimiteri la memorie, la o istorie ale cărei pagini se înterjerează de multe ori cu momente de referință ale propriei noastre istorii ori cu puternice prezențe culturale românești, care i-au îmbogățit existența. Amintirea acestora, improprietă de cunoașterea directă a locurilor de care și-au legat numele, desființează parca, în mod miraculos, înseși hotarele timpului. Poate de aceea și capitala Franței a fost numită cîndva „capitală a lumii”, pentru că aici spiritul uman, indiferent de epocă, s-a afirmat cu plenitudine.

Stînd pe o bancă în Jardin des Tuilleries, peisajul inconjurător se apropie de o imagine de carte postată, transformată, parca, printr-un gest secret, într-un decor familiar. În spate se

afără Arcul de Triumf, la capătul celebrului Champs-Élysées; în față, vestitele Orangerie și Jeu de Paume. Alteea monumente, atât de aproape, invitînd fără nici un fel de ostentație la cunoaștere imediată întîreașă acea stare suflătoare de contemplație calmă, acel sentiment insolit de regăsire a unui spațiu apropiat.

Primăvara e tandră, așa cum scria și André Maurois în sentimentala sa carte dedicată Parisului. O ceață albăstruie urcă ușor peste Sena, accentuînd impresia de plutire în afara timpului. A plouat, sigur că da, la Paris plouă în fiecare zi, iar gazonul verde-crușd din fața muzeului Luvru mingieie parca privirea, îndepărtînd din spațiul vizual agitația umană.

Există, desigur, o fațetă turistică, cu inerentele dimensiuni comerciale, a Parisului acestor ani. Dar există,

incantabil, mai puternice, acele repere statornice care susțin o biografie atât de particulară a acestui oraș despre care se poate afirma că a crescut, de-a lungul secolelor, ca o persoană vie, ce trăiește și respiră deopotrivă aerul tuturor timpurilor.

Caut, cu o abia stăpînită emoție, urmele trecerii românilor prin via-

ța marelui oraș. Este o regăsire, prin timp, cu personalități ale spiritualității românești, care au făcut cunoscute aici, prin creația lor, coordonate fundamentale de gândire și suflet ale poporului nostru. Pentru că ei s-au numit și sint Dimitrie Cantemir, Vasile Alecsandri sau Nicolae Bălcescu, Constantin Brâncuși și George Enescu, Panait Istrati sau Mircea Eliade. Alteea nume ilustre, atîta simțire românească sublimată în opere nemuritoare, asociate cu Parisul, te co-

pleșesc. Dar cea mai puternică amintire afectivă dinspre Paris mi-o trimite, cu o intensitate aproape dureroasă, înfîlnirea cu atelierul-muzeu al lui Constantin Brâncuși, reconstituit, cu întreaga sa simplitate exterioară în apropierea „Centrului național de artă și cultură Georges Pompidou” — Beaubourgul, care primește într-un an peste 7 milioane de vizitatori. Intrarea joasă, în clădirea albă-albă, este acoperită de o perdea de caprișoi, aducînd o înconfundabilă miresmă „de-acasă”. Plutește și în odăile albe-albe, printre păsările albe, se simte încă puternic, geniul marelui sculptor. Dar și singurătatea lui. Pentru că totul aici vorbește despre faptul că Brâncuși nu a plecat niciodată de la Hobița, că a purtat cu el în permanență sufletul locurilor natale, mutînd aici ceva din eternitatea plaiurilor atît de dragi.

Vine aici foarte mulți tineri caută lumea lui Brâncuși. Se împărtășesc la geniu lui, trăiesc o stare de adîncă emoție și pleacă iarăși spre lumea zgomotoasă de-afară, poate mai bună, mai frumoasă, luînd cu ei o clipă de eternitate.

DOINA IOVĂNEL

TABELA de MARCĂ

Ghiocei și tulumbe

A nins a primăvară și, cum ce ninge peste noapte se topește peste zi, fotbalul la iarbă verde bintuie prin apropiere. Chiar acum, ne cheamă „cupa” în tribunele vopsite proaspăt, ca să nu mai spun de pompierii scoțieni, care-ar vrea să stingă focul nostru de calificare. Da-i greu, că, iată, Steaua e în zodia lui „unu-umu”-n deplasare, realizînd același scor (ca la Galați) cu Fiorentina, Empoli și Milan. Rezultă că Oțelul e pe măsura echipelor italiene (sau invers!), dar și că trupele din Ghencea sînt înarmați cu strategia necesară. Pompieristic vorbind, alde Rangers se pregătesc să ne ude ghioceii cu tulumbele, dacă nu vor fi aflat, între timp, că Hagi-Tudose a făcut succes de public la Scala din Milano, unde tifosii gazdelor n-au avut palme decît să-l aplaude pe el. În fine, vom vedea ce-o să mai fie, anunțîndu-se un meci mai greu decît se pare... Echipel noastre se întorc treptat de prin turneele de pregătire (Victoria și Dinamo au sosit deja, iar Sportul vine astăzi, cu moral italianesc) și pînă să trăim emoțiile C.C.E. le vom trăi pe cele ale „Cupei României”, unde formații cu nume de rezonanță — Granitul Babadag, Carpați Agnita, Montana Sinaia etc. — atacă ambițioase piscurile „optimilor”! Apropo de teamuri ambițioase, priviți turneul nordic al Rapidului, în Banat, unde Liță și acarii săi au învins cu 5-1 Ceramica Jimbolia și cu 3-2 echipa C.F.R.-ului din Timișoara. Mai că nu-mi vine să cred văzînd că Bozeșan I a înscris în două meciuri patru goluri, adică mai multe decît a dăruit Sportului Studențesc într-un tur întreg! Și-au mai înscris, în rest, și Rada, ba și Goanță, semne clare că Rapidulețul o să cufulească niscaiva adversarii de marcă, în retur!... De la F.I.F.A. se anunță că jocurile din preliminariile C.M. se vor juca exact așa cum n-am vrut noi și cum au vrut, în schimb, prietenii noștri din grupă, adică grecii, bulgarii și danezii. Ultimul meci îl vom susține, totuși, acasă, cu danezii, în noiembrie '89, iar dacă soarta calificării va rămîne-n el, sintem de-acum ca și calificați, mai ales că — vă amintiți cum aprecia Jenei! — Danemarca e de nota 8, Bulgaria de 6,5, iar Grecia de 6. De cît om fi noi, ca să ne calificăm, se subînțelege: de 9 înspre 10, nu?!

HORIA ALEXANDRESCU

Gabriel Garcia Márquez

Durerea i s-a descompus într-o furie orăbă împotriva lumii, chiar și împotriva ei înseși, iar acest lucru l-a dat stăpînire de sine și țîria de a înfrunta singură propria-i singurătate. De atunci n-a mai avut odihnă, dar a avut grijă să nu facă nici un gest prin care să pară că face paradă de durerea ei. Singurul moment de un anume patetism, de altfel involuntar, s-a petrecut duminică la unsprezece noaptea, cînd au adus sicriul episcopal, încă mirosînd a catran de corabie, cu minere de alamă și căptușit cu mătase. Doctorul Urbino Daza a dat dispoziții să fie închis imediat, căci casa era cotoplită de mirosul atîtor flori în căldura insuportabilă, încît el credea că văzuse primele umbre vineții pe gîtul tatălui său. O voce distrată se auzi în liniște: „La vîrsta asta ești pe jumătate putrezit încă din viață”. Înainte de a închide sicriul, Fermína Daza și-a scos verigheta și l-a pus-o soțului mort, iar apoi l-a acoperit mina cu a sa, așa cum făcea de cite ori îl surprindea luînd-o razna în public.

— Ne vom vedea în curînd — i-a spus.

Florentino Ariza, invizibil prin multimea de notabilități, a simțit o împunsătură în coastă. Fermína Daza nu-l zărise în tumultul primelor condoleanțe, deși nimeni nu fusese mai prezent și mai util decît el, pentru nevoile urgente ale acelei nopți. El a fost cel care a pus ordine în bucătăriile date peste cap, ca să nu lipsească cafeaua. A făcut rost de scaune în plus cînd n-au mai fost de ajuns cele din vecini, și a ordonat să fie puse în curte corăncile care nu mai încăpeau în casă. S-a ocupat să existe coniac pentru invitații doctorului Lácides Oliveira, care aflaseră știrea rea în plin apogeu al nunții de argint și sosiseră ca o furtună să continue cheful așezați în cerc sub mango. A fost singurul care a știut să reacționeze la timp, cînd papagalul evadat a apărut în sufragerie la miezul nopții, cu capul întins și aripile desfăcute, ceea ce a provocat un fior de ulmire în casă, căci părea un blestem de penitență. Florentino Ariza l-a prins de gît fără să-i dea timp să sloboadă vreuna din zlcătorile sale nerușinate și l-a dus în grajd, în colivia acoperită. Așa a făcut totul, cu multă distincție și eficiență, încît nimănu-l nu l-a trecut prin mîntă că ar fi fost un amestec în treburile altora, ci dimpotrivă, un sprijin neprețuit în clipa grea pentru casă.

Era ceea ce părea: un bătrîn îndatoritor și serios. Avea trupul osos și drept, pielea întunecată și curată, ochii mici în spatele lentilelor rotunde în

Dragostea în vreme de ciumă

ROMAN

montură de metal alb, și o mustață romantică cu virfurile înclinate, cam întirziată pentru epocă. Avea ultimele smocuri de perciuni pieptănate în sus și lipite pe creștetul lucios al capului, drept ultimă soluție a unei cheii totale. Amabilitatea sa naturală și manierele lui languoase captivau de îndată, dar erau considerate drept virtuți suspecte pentru un burlesc convins. Cheltuise mulți bani, multă imaginație și multă voință ca să nu-și arate cei șaptezeci și șase de ani pe care-i împlinise în ultimul mai, și era convins în străfundul sufletului lui singuratic că iubea în tăcere mult mai mult decît oricine vreodată pe lume.

În noaptea morții doctorului Urbino venise îmbrăcat așa cum îl surprinsese știrea, adică așa cum era totdeauna, cu toată căldura infernală de iunie: în postav închis la culoare și cu vestă, cu o panglică de mătase peste gulerul de celuloid, o pălărie de fetru și o umbrelă de satin negru care îi servea și drept baston. Dar cînd a început să se lumineze de ziuă a dispărut de la priveghi pentru două ore și s-a întors proaspăt, odată cu primele raze ale soarelui, bine bărbierit și mirosînd a loțiuni de toaletă. Își pusese o lavalieră de mătase neagră, dintre cele care nu se mai foloseau decît la înmormîntări și la slujbele din Săptămîna Mare, un guler peste care-și atîrnase o legătură ca de pictor în loc de cravată, și melon. De asemenea, avea umbrela, dar acum o luase nu numai din obișnuință, ci pentru că era sigur că o să plouă înainte de ora douăsprezece, lucru pe care l-a spus doctorului Urbino Daza, pentru că, dacă era cu puțință, să facă înmormîntarea mai devreme. Au încercat, într-adevăr, pentru că Florentino Daza era dintr-o familie de navigatori și el însuși era președintele Companiei Fluviale a Carabelor, iar asta făcea să se presupună că stăpînea știința pronosticurilor atmosferice, dar nu au putut să reunească la vreme autoritățile civile și militare, orchestra de război și cea de la Belle Arte, școlile și congregațiile religioase care fuseseră de acord pentru ora unsprezece, așa încît înmormîntarea prevăzută ca un eveniment istoric a sîrșit în debandadă din cauza ploii torențiale curgînd șiroaie. Foarte puțin au fost cei care, bălăcîndu-se în noroi, au ajuns pînă la cavoul familiei, protejat de un arbore al cărui frunziș se întindea pe deasupra zidului cimitirului. Sub aceeași coroană de frunziș, dar în parcela exterioară destinată sinucigașilor, refugiații din Caraibe îl îngropaseră în după amiaza anterioară pe Jeremiah de Saint-Amour, cu eiinele său alături, așa cum îi fusese voință.

Florentino Ariza a fost unul dintre puținii care au rămas pînă la sfîrșitul înmormîntării. S-a udat pînă la piele și a ajuns acasă îngrozit de teamă, că după atîția ani de îngrijiri minuțioase și precauțiuni excesive, o să contracteze o pneumonie. Și-a preparat o limonadă caldă, cu un strop de coniac, a băut-o stînd în pat, cu două pastile de fenaspirină și a transpirat leocară, înfășurat într-o pătură de lînă, pînă cînd și-a recăpătat plăcuta căldură a trupului. Cînd s-a întors la priveghi se simțea cu sufletul liniștit pe de-a-ntregul. Fermína Daza luase din nou în mîini conducerea casei, care era măturată și gata de a primi oaspeți, pusese în altarul din bibliotecă un portret al soțului mort pictat în pastel, cu o bandă de doliu peste ramă. La opt venise atîta lume, iar căldura era tot atît de intensă ca în noaptea anterioară, dar după rugăciune cineva a făcut să circule rugămîntea ca toți să se retragă devreme pentru ca văduva să se poată odihni pentru prima oară din după amiaza zilei de duminică.

Fermína Daza s-a despărțit de cei mai mulți lingă altar, dar a însoțit ultimul grup de prieteni intimi pînă la poarta dinspre stradă, ca să o încuie ea însăși, așa cum o făcuse întotdeauna. Tocmai o încuie cu un ultim efort, cînd l-a văzut pe Florentino Ariza îmbrăcat în doliu, în centrul salonului pustiu. S-a bucurat, căci cu mulți ani în urmă îl ștersese din viața sa, și era pentru prima oară cînd îl vedea cu conștiința limpezită prin uitare. Dar înainte de a-l fi putut mulțumi pentru vizită, el și-a pus pălăria în dreptul inimii, emoționat și demn, și a spart abcesul care-i hrănise viața.

— Fermína — i-a spus — am așteptat această ocazie mai bine de jumătate de secol, ca să-ți repet din nou jurămintul fidelității mele eterne și dragostea mea pentru totdeauna.

Fermína Daza s-ar fi putut crede în fața unui nebun, dacă nu ar fi avut motive să fie convinsă că Florentino Ariza se afla în clipa aceea sub inspirația divină a Sîntului Duh. Primul său impuls a fost să-l blesteme pentru profanarea casei cînd încă era cald în mormînt cadavrul soțului său. Dar a împiedicat-o demnitatea furiei. „Pleacă — i-a spus. Și să nu mai aparî vreodată în anii care ți-au mai rămas de trăit”. A deschis din nou larg ușa dinspre stradă, pe care începuse s-o închidă, și a încheiat:

— Care sper să fie foarte puțin.

Cînd a auzit stingîndu-i-se pașii pe strada deșartă, a închis ușa foarte încet, cu drugul și zăvoarele, și și-a în-

fruntat singură destinul. Niciodată pînă în acel moment nu avusese deplină conștiință a greutății și a dimensiunii acelei drame pe care ea însăși o provocase cînd de abia dacă avea optsprezece ani, și care avea s-o urmărească pînă la moarte. A plîns pentru prima oară din după amiaza dezastrului, fără martori, care era singurul său fel de a plînge. A plîns pentru moartea soțului, pentru singurătatea și pentru furia ei, iar cînd a intrat în dormitorul pustiu a plîns pentru ea însăși, pentru că de foarte puține ori dormise singură în acel pat din, clipa în care-și pierduse virginitatea. Tot ceea ce aparținuse soțului îi atîta jalea: papucii cu ciucuri, pijamaua de sub pernă, spațiul fără el în oglinda toaletei, mirosul lui în propria ei piele. A zguduit-o un gînd vag: „Cel pe care-l iubesc ar trebui să moară odată cu toate lucrurile lui”. N-a cerut ajutorul nimănu-l ca să se culce. Nu a vrut să mînce nimic înainte de a dormi. Copleșit de păreri de rău, l-a rugat pe dumezeu să-i trimită moartea în noaptea aceea, în timpul somnului, și cu iluzia asta s-a culcat, descultă dar îmbrăcată, și a adormit de îndată. A adormit fără s-o știe, dar stînd că rămînea să fie vie în somn, că-i prisosea o jumătate din pat, și că zăcea pe partea stîngă, ca de obicei, dar că-i lipsea contragreutatea celui alt corp de cealaltă parte. Gîndînd adormită s-a gîndit că niciodată n-ar mai putea dormi așa, și a început să suspine în somn și a dormit suspinînd fără să-și schimbe poziția de pe locul său, pînă mult după ce cocoișii terminaseră de cîntat și a trezit-o nedoritul soare al unei dimineți în care el nu mai era. Doar atunci și-a dat seama că dormise mult fără să fi murit, suspinînd în somn, și că în timp ce dormea suspinînd se gîndea mai mult la Florentino Ariza decît la soțul mort.

În românește de MIRUNA IONESCU

Incheiem aici publicarea primei părți a romanului „Dragostea în vreme de ciumă” de Gabriel Garcia Márquez, pînă la traducerea următoarelor capitole. Din numărul următor al revistei noastre, începem publicarea în foileton a celei mai recente cărți a lui Borges și despre Borges (cele 11 frumoase dialoguri realizate de reporterii și profesorii americani cu marele scriitor la împlinirea vîrstei de 80 de ani). Borges despre Borges, deci, sau mărturiile unei mari conștiințe scriitoricești a acestui secol.

„Pentru înflorirea interioară a individului“

Interviu cu scriitorul francez Jean Joubert

Născut la 27 februarie 1928 la Châlette sur Loing (Loiret). După studii la colegiul din Montargis și la Sorbona, face îndelungi călătorii de documentare în Anglia și Germania, iar, mai apoi, în Statele Unite. Profesor de literatură anglo-americană la Universitatea „Paul Valéry” din Montpellier. Primul său volum de versuri *Les Lignes de la main* (Linii de palmă), este distins în 1955 cu Premiul „Antonin Artaud”. Cu cel de al patrulea roman: *L'Homme de sable* (Omul de nisip) a obținut premiul „Renaudot” în 1975, iar pentru volumul de versuri selec-

tiv *Les Poèmes* (Poeme) 1955—1975, Premiul „Mallarmé” în 1978. Alte cărți (selectiv), poezie: *Poèmes d'absence*, *Oniriques*, *Opus 7*, *Saison d'appel*, *Le Chasseur de Sylans précédé de Campagnes secrètes*, *Cinquante toiles pour un espace blanc*, suivi de *Récits-poèmes*, *Les vingt-cinq heures du jour*; romane: *Les Neiges de juillet*, *La Forête blanche*, *Les sabots rouges*, *Le Léopard grec*, *Les Enfants de Noé*. Jean Joubert este și autor de nuvele și de literatură pentru copii și tineret.

— Domnule Jean Joubert, faceți parte dintr-o generație care, azi, poartă pe umerii săi soarta culturii în Franța; așa stînd lucrurile, vorbiți-ne cîte ceva despre starea literaturii franceze în acest moment...

— Da, aparțin unei generații care a fost marcată în copilăria sa de război, de ocupația germană, iar în adolescență de așa-numitul, război rece și de ultimele zbateri ale colonialismului în Indochina, apoi în Algeria. Perioadă dramatică, agitată, care a zguduit sau distorsionat unele valori, în timp ce abia se schița, nu fără dificultate o nouă etică a lumii. Literatura a jucat un rol esențial în această luptă, în această căutare. Ea a furnizat atunci o serie de mari maestri ai spiritului francez atât de deosebiți, totuși, între ei ca: Mauriac, Sartre, Camus, Aragon, Malraux. Toți au dispărut și nu văd în acest moment nici un scriitor care să poată preinde a juca un asemenea rol. Într-o societate obsedată de probleme economice, politice, tehnice sau de simple nimicuri, literatura — trebuie s-o recunoaștem — ocupă un loc relativ marginal. Ea are, în mod cert, tot timpul cititori, însă nu mai este unul din motoarele esențiale ale societății franceze. Sau altfel spus — aceasta e părerea mea — ar putea fi un motor ascuns, aproape clandestin, a cărui acțiune a devenit aproape secretă.

Există azi în Franța, pe de o parte, unii „scriitori” care amăgesc gustul public, cultivînd *best-seller*-ul cu ajutorul eficient al *mass media* și al publicității; pe de altă parte există scriitori care își construiesc opera într-o anume izolare, pe care, de altfel, o acceptă iar uneori chiar și-o revendică, nemaivînd încredere în acest vacuum contemporan. Ultimii „mari”: Gracq, Green, Mandiargues, sînt niște solitari, cărora li se adresează din cînd în cînd un fugitiv salut ceremonial...

— În România, poezia este încă port-draperul creației spirituale, deși nu ne lipsește prozatori și dramaturgi, ești și critici literari valoroși, unii dintre ei oricînd comparabili cu nume și renume europene; ce ne puteți spune despre situația acestor genuri la dvs.?

— Este, într-adevăr, evident că, în Franța, romanul ocupă primul loc, dacă lăsam deoparte cărțile jurnalistice, foarte exacte, însă repede-trecătoare și care nu țin de domeniul literaturii. Romanul, da, este genul favorit al editorilor, fiindcă are reputația a se vinde bine, și chiar foarte bine, mai ales dacă are caracteristicile pe care le enunțăm acum cîteva clipe. El poate atinge tiraje de 500 000 exemplare și chiar mai mult. Marile premii literare, în mod deosebit Premiul Goncourt, avantajează o rapidă difuzare. Librăriile sînt lacome, și un public — în majoritate femei — le rămîne credincios, neținînd cont de reclamele de la televiziune. Fenomenul cultural este dublat, deci, de un fenomen economic și financiar, cu toate că acesta presupune riscuri pentru integritatea intelectuală a scriitorului. Bine-nțeleasă că romancierii „literați” sau „dificili” au un public mai restrîns, dar deloc neglijabil.

Se asistă, de vreo douăzeci de ani încoace, la unele asalturi ale criticii (Barthes), ale științelor umane (Lacan, Foucault), ale istoriei (Braudel), dar ele rămîn limitate în mediile considerate intelectuale, în care, ca de obicei, se amestecă, nu o dată, și un anume snobism.

Ca urmare, poezia în Franța — și aici este deosebită majoră față de situația din țara dumneavoastră! — este condamnată la o mare izolare, în ceea ce s-ar putea numi un fel de ghetou! Anii '40, cînd poezii Rezistenței: Aragon, Eluard, Desnos și alții alții trezeau vaste rezonanțe în sufletul poporului, ni se par foarte îndepărtați! De aci înainte, poezia franceză contemporană, cu toate că e plină de vitalitate, este condamnată publicului celui mai restrîns, 1 000 de exemplare reprezintă un tiraj mediu onorabil pentru cartea unui poet cunoscut. 6 000 de exemplare are alura unui triumf, pe care nici chiar un René Char nu și-l poate asigura. Așa că nici vorbă de vreo comparație cu difuzarea romanului! De altfel și critica cu privire la poezie, este aproape inexistentă, în afara paginilor unor mici re-

viste, numeroase, cel mai adesea provinciale, adresîndu-se unui public restrîns. Astfel că aici ne aflăm în fața unui fenomen social prin care se răstoarnă imaginarul și sacrul, de care societatea noastră este fundamental răspunzătoare. Dar la surditatea sau la lenevia majorității cititorilor, care consideră apriori că poezia modernă este „inaccessibilă”, se adaugă comportamentul unui mare număr de poeți, care, în ultimii douăzeci de ani s-au instalat într-un ermetism sau intelectualism exagerat. Și astfel ei au îndepărtat de la poezie o parte dintre fideli săi cititori. După aceste excese, o tendință poetică, în care și eu mă situez, împreună cu poeți ca: Rêda, Jaccottet, Bonnefoy, Juliet, Ray, manifestă o deschidere și obțin o audiență în creștere. Afirmînd dreptul la sensibilitate, la subiectivitate și la imaginar, reintroducînd o formă de povestire în poem, această tendință, reface o oarecare simplitate, obligîndu-se să „vorbească oamenii printr-un limbaj al omului”.

— Sigur, Parisul a fost multă vreme centrul iradiant al culturii franceze, fiind considerat la un moment dat — și pe drept cuvînt — capitala spirituală a Lumii; care este, azi, contribuția altor centre la dezvoltarea literaturii și artelor franceze?

— Cu toată politica de descentralizare nu de mult întreprinsă, Franța rămîne, din păcate, din punct de vedere cultural, o țară foarte centralizată. Unele orașe mari de provincie joacă în mod cert un rol deloc neglijabil în domeniul muzical, al teatrului sau al picturii, dar, în ceea ce privește literatura, Parisul este cel ce domnește fără contestare, și aproape fără a împărți această calitate cu cineva. Aici se situează cvasitotalitatea marilor și mijloacelor case de editură, televiziunile naționale, organele de presă. Tot aici se află jurile celor cinci mari premii literare: Goncourt, Renaudot, Femina, Médicis și Interallié, care au o influență determinantă asupra difuzării unei cărți. Ca și în secolul al XIX-lea, tinerii scriitori din provincie asaltează Parisul, iar mai tirziu e prea tirziu spre a reveni în locurile natale. Dacă cineva vrea să „reușească”, „să facă o carieră” trebuie necondiționat să „între în serai”. Așadar, există colerii, grupe de preslune care implică complicități și eventuale reglementări de conturi. Dar lăsînd la o parte acestea, trebuie să recunoaștem că esențialul literaturii franceze contemporane se publică la Paris. Cu cîteva excepții, totuși, ca de exemplu casa de editură Actes-Sud, condusă de Hubert Nyssen, în Provence, și care, în ultimii zece ani, a reușit să se impună. Ea a trecut însă prin cîteva dificultăți în încercarea de a-și atașa scriitorii francezi de renume, hegemonia Parisului dovîndu-se de neînvinș. Din această cauză numita editură s-a orientat din ce în ce mai mult spre tipărirea de traduceri.

— Sînteți în aceeași măsură poet și prozator prețuit în țara dvs. și pe alte meridiane; cele două prestigioase premii, „Mallarmé” pentru poezie și „Renaudot” pentru roman, spun multe dar nu totul despre creatorul care sînteți în forul dvs. interior; vorbiți-ne despre mai puțin cunoscutul Joubert...

— În ce mă privește am urmat un drum opus celui menționat mai înainte, întrucît, născut la numai o sută kilometri de Paris, unde mi-am făcut studiile, la Sorbona, am ales, la 23 de ani, coborîrea spre sud. M-am stabilit deci în Languedoc, la început la Montpellier, apoi într-un mic sat, unde, în afara voiajelor de vacanță și a citorva mai lungi sejururi în străinătate, am rămas definitiv. A fost o hotărîre pe cit de îndrăzneată pe atît de gravă, deoarece 800 km pînă în Metropola înseamnă ceva! La drept vorbind, rădăcinile mele țărănești și muncitorești nu mă predisuneau mondenității pariziene. Aveam intenția să scriu și nu să „fac o carieră”. Am fost convins de la început că voi scrie mai bine în liniște și singurătate decît în tumultul capitalei. Și aceasta cu atît mai mult cu cît poezia era cea care mă pasiona, și care, știam foarte bine, că nu-și poate hrăni autorul! M-am dedicat în aceeași măsură meseriei de profesor, la început la un liceu, apoi la universitate.

Așadar, am publicat la început culegeri de poeme și destul de tirziu am ajuns la nuvelă și roman, la literatură pentru copii, fără ca, pentru acestea, să-mi părăsesc prima iubire, poezia.

Imi place singurătatea — singurătatea relativă, de altfel, fiindcă am trăit în acest sat împreună cu femeia și cei doi copii ai mei și nici prietenia nu este exclusă — dar aventura nu era fără pericole, și, mărturisesc, am cunoscut cîteva perioade de indoială și descurajare. Dar pasiunea pentru literatură a fost mai puternică. Premiul Renaudot care mi s-a atribuit în 1975 pentru al patrulea roman *Omul de nisip* (Grasset), apoi Premiul Mallarmé, trei ani mai tirziu, pentru *Poeme* (1955—1975), mi-au apărut ca niște miracole, în orice caz foarte puțin previzibile. Premiul Renaudot, mai ales, premiile de poezie avînd un mult mai mic răsădit. Precedentele mele romane nu depășesc 3 000 de exemplare, și dîndă *Omul de nisip* a atins un tiraj de 160 000 exemplare, la care s-au adăugat traducerile în zece limbi străine cu succese diferind de la o țară la alta, dar cu o difuzare considerabilă, mai ales în Uniunea Sovietică. În aparență viața nu mi s-a schimbat, dar acest eveniment m-a dinamizat și mi-a dat un suflu nou. Continui să scriu, carte după carte, dar numai despre ce-mi stă pe suflet, ceea ce-i greu de rezumat în cîteva cuvinte, fiindcă mi-ar trebui mil de pagini spre a mă exprima. Aș vrea să insist totuși asupra unor opoziții personale față-n față cu unele aspecte ale societății contemporane: materialismul vulgar, mercantilismul, standardizarea vieții, distrugerea mediului natural, pierderea sensului sacru al vieții. În fața acestora imi iau o distanță necesară, într-o comunicare permanentă cu natura din noi și din afara noastră, caut să înțeleg interogația semnelor ce ne permit a ne re-lega cu toate dimensiunile realului. Am constatat și constat că personajele mele sînt oameni singuri, sau mici grupuri, care, de-a lungul încercărilor fac efortul de a aștepta „adeverată viață”. Aș putea să mă situez într-o perspectivă ecologică și spiritualistă, cu toate că nu aparțin nici unei biserici. În ochii mei, totuși, poezia și arta în general manifestă, într-un fel, o cunoaștere sensibilă a concretului, un demers în mod fundamental spiritual.

— Orașul Montpellier în care trăiți și muncii are, se știe, o îndelungă și bogată tradiție literară; Valéry, Gide, Larbaud sînt numai cîteva dintre numele celebre care au onorat cu opera lor acest centru; cum se continuă, azi, această tradiție?

— Montpellier este într-adevăr unul din acele orașe de provincie care fac dovada unei impunătoare prezențe culturale. Oraș de dimensiuni mijlocii — 300 000 locuitori — a cărui recentă expansiune a fost rapidă și, după o criză de creștere inițială, se dezvoltă într-o manieră armonioasă. Aceasta mai ales în ultimii zece ani sub conducerea unei municipalități de uniune-stînga și a primarului, Georges Frêche, un om tînăr, dinamic și foarte conștient de importanța culturii. Orașul are acum o mare orchestră filarmonică, o companie de balet, cîteva trupe de teatru, un muzeu prestigios, mai multe biblioteci publice. În domeniul literar, Premiul „Antigona” se atribuie anual, pe plan național, unei opere de limbă franceză, și, o dată la doi ani, unei lucrări scrise în occitană, limbă relativ puternică în această regiune. În luna mai, în piața principală a orașului, o sîrbătoare a cărții adună, timp de trei zile, peste o sută de scriitori în diverse genuri, veniți din toate zările, alături de zeci de mii de spectatori. E un fel de re-legare a prezentului cu un trecut literar și universitar prestigios. În 1985, cu prilejul sărbătoririi unui mileniu de existență a orașului, revista „Entailles”, condusă de Philippe Nadol, a editat un impunător număr special: *Montpellier, mille ans de littérature*, care face un bilanț al trecutului și totodată, o descriere a situației prezente. După scriitorii pe care vi-i citez: Raimbaut d'Ornage (1147—1173), Peyre Cardenal (1180—1276), Raymond Lull (1235—1315), Auguste Comte (1798—1857) și, bineînțeles, Mistral, Gide, Larbaud, Valéry, și care nu reprezintă decît o parte dintre acei care au

trăit și creat la Montpellier, iată cîteva care astăzi trudec la edificarea unei literaturi în această parte a Franței; ei sînt: Gaston Baissette, Joseph Delteil, Jeanne Galzy — recent dispărută, — Michel Henry, Robert Lafont, Roger Laporte, Frédéric-Jacques Temple, Gil Jouanard, Pierre Torrelles, precum și alții mai tineri ca: Jean-Louis Terrade și Roland Pecont. Sigur, nu se poate vorbi de o „școală literară Montpellier” întrucît acești scriitori sînt foarte diferiți, dar cu siguranță da, de un loc al fermentației intelectuale și de creație. Cele mai multe dintre cărțile acestor autori sînt, totuși, publicate de către editori parizieni, chiar dacă aici există edituri ca *Presse du Languedoc*, condusă de Max Chaleil, și mai ales *Fata Morgana*, care, sub impulsul lui Bruno Roy, a atins un renume internațional, jucînd un rol important în difuzarea unei literaturi de calitate.

— Franța, Parisul, au fost și în bună măsură au rămas — iar pentru noi românii cu atît mai mult! — entități care au dat lumii impulsul spre libertate, dreptate și cultură; ce credeți despre drumurile culturale ale contemporaneității, mai precis ale literaturii?

— În timpul primei jumătăți a secolului nostru, Parisul a jucat într-adevăr rolul de capitală artistică și literară nu numai a Franței, dar și a lumii. El a fost în același timp inima unei literaturi franceze larg răspîndită pe mapamond și un loc de întîlnire norocoasă a tuturor culturilor. Se știe, de exemplu, că scriitorii români, sau de origine română, ca Tzara, Ionescu, Cioran, Sernot, Ison, Voronca, au fost și, în unele cazuri, sînt încă prezențe importante la Paris. Dar trebuie să dăm trecutului ceea ce îi aparține. Dacă Parisul este încă o capitală intelectuală, ea se află însă printre încă cincizeci asemenea lui! După moartea „marilor”, literatura franceză contemporană se „exportă” cu greutate și — cel puțin temporar, sper! — strălucirea sa este mai mică. Asistăm, mi se pare, pe plan mondial la un fenomen de descentralizare și, de asemenea, de „metisare” culturală. În Franța, se traduce mult, și dacă personal îl citeș pe englezi și americani în original, pot, totodată, să iau cunoștință cît pot, prin intermediul bunelor traduceri, de opere majore din multe literaturi străine. În ultimii ani, am fost cu totul interesat de scriitorii contemporani din Germania, Austria, Italia și mai ales din Japonia, care, în domeniul romanului mi-au adus foarte mult. Autori, printre care: Kawabata, Mishima, Tanizaki, Kobo, au știut să introducă în roman o tensiune poetică ce-mi pare foarte aproape de ceea ce eu însumi caut să realizez în operele mele. Dar așa putea, desigur, înmulți exemplele fenomenelor de osmoză culturală, după mine, cu totul pozitive, benefice, atît în domeniul romanului, cît și al poeziei.

— Valéry, după cel de al doilea război mondial, propunîndu-i-se de către generalul De Gaulle o înaltă magistratură, a refuzat, spunînd că locul scriitorului este la masa-i de lucru și nu într-un cabinet ministerial; care-i opinia dvs. în legătură cu locul politic al creatorului de frumos?

— Ați pus problema „angajării” scriitorului care, în Franța, a fost în miezul dezbaterilor intelectuale și artistice în anii '50, în epoca existențialismului, și care a prilejuit multe polemici. Atunci, în Franța, moda era în primul rînd a „angajării” și a fi „de stînga”; după douăzeci de ani ea este mai degrabă a „dezangajării”.

Cititorul va recunoaște, în cărțile mele, și mai ales în romanele *Omul de nisip* și *Sabotii roșii*, opoziția mea la alienarea omului, la dominația banului, la nedreptate și la toate formele de violență, grija mea, într-un timp primejdios, pentru înflorirea interioară a individului. Eu revendic pentru scriitor libertatea de creație, în afara oricărei dogme, a oricărei presiuni financiare, și rolul pe care i-l hotărîsc este în primul rînd un rol etic — în respectul diversității de opinie — și de adîncă cuprindere umană.

Consemnat de RADU CĂRNECI

